

Katedra: Pedagogika a psychologie

Studijní program: Vychovatelství

Studijní obor Pedagogika volného času
(kombinace):

**MĚSTSKÁ VEŘEJNÁ SPORTOVIŠTĚ A JEJICH
VYUŽITÍ PRO VOLNÝ ČAS DĚTÍ A MLÁDEŽE**
**MUNICIPAL, PUBLIC SPORTS PLACES AND
THEIR USE FOR FREE TIME OF CHILDREN
AND YOUTH**

Bakalářská práce: 08 – FP – KPP - 35

Autor: Zbyněk BÁČA

Podpis:

Adresa:

U lomu 35

511 01, Turnov

Vedoucí práce: Mgr. Radim Antoš

Konzultant: Mgr. Jaromír Frič

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
77	16	8	5	15	2

V Turnově dne: 9.12.2009

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 9.12.2009

Zbyněk Báča

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Jiřímu Velemu, za poskytnutí cenných rad a podnětů při zpracování bakalářské práce a za jeho vstřícný přístup.

Zároveň děkuji všem odborníkům, kteří mi poskytli informace bez nichž by tato práce nevznikla.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá způsobem provozování městských veřejných sportovišť ve vztahu k využití volného času dětí a mládeže. Studie je provedena na základě údajů města Turnova a dalších srovnatelných měst.

Cílem práce je zjistit jak způsob provozování městských veřejných sportovišť ovlivňuje volný čas dětí a mládeže a na základě získaných dat stanovit optimální způsob jak tyto sportoviště provozovat.

První část práce shrnuje teoretické informace týkající se navrhování a provozu městských sportovišť.

Druhá část práce analyzuje jednotlivé systémy provozování a navrhuje optimální řešení.

Zjištěné údaje a navržená řešení mohou být návodem jak podobná zařízení provozovat.

The thema of presented bachelor theses is the management of public sporting areas, oriented towards active leisure time of youths and children. The study is based on data survey from the town of Turnov and other similar cities.

The aim of the study is to find out, how using of public sportsgrounds influence leisure time of chosen target groups in order to describe the best way of these area management.

The first part of the theses presents a summary of theoretical informations, based on known architecture and management of public sportsgrounds. The second part analyses these different management systems and suggests the best solutions.

The results should present some options, how to rule similar areas.

Die vorgelegte Bakkalaureat-Arbeit präsentiert beschäftigt sich mit dem Management der öffentlichen Stadtsportplätze, in Beziehung zur Freizeitgestaltung der Kinder und Jugend. Die Studie wurde aufgrund der Daten der Stadt Turnov und ähnlichen Städte durchgeführt.

Der Ziel der Arbeit soll feststellen, wie die Betreuung der öffentlichen Stadtsportplätzen die Freizeit der Zielgruppen beeinflusst und aufgrund der Daten die beste Weise zur Management diesen Flächen vorzuschlagen.

Der erste Teil der Arbeit summarisiert die theoretischen Informationen, die sich zu der Architektur und Betreuung der Stadtsportplätze beziehen. Der zweite Teil analysiert bisher bekannte Betreuungssysteme und schlägt die optimale Lösung vor.

Die vorgelegten Lösungen und Daten stellen ein Vorschlag dar, um ähnlichen Anlagen zu betrei..

OBSAH

1	Úvod.....	7
2	Cíl bakalářské práce	9
3	Teoretická část	10
3.1	Historie pojmu volný čas.....	10
3.2	Co je to volný čas	11
3.2.1	Definice volného času	11
3.2.2	Povaha volného času	12
3.2.3	Směry vývoje volného času.....	12
3.3	Volný čas a jeho rizikové faktory	12
3.4	Změna ve způsobu využití volného času.....	14
3.5	Kurt Hahn a jeho prorocká vize	15
4	Sociálně patologické jevy	17
4.1	Typy sociálně patologických jevů.....	18
4.1.1	Kriminalita a delikvence	19
4.1.2	Sekty.....	19
4.1.3	Záškoláctví	20
4.1.4	Drogy.....	20
4.1.5	Šikana	21
4.1.6	Alkoholismus	21
4.1.7	Domácí násilí.....	22
4.1.8	Problém krize a identity	22
4.1.9	Rizikové sexuální chování	23
4.1.10	Vandalismus	23
4.2	Příčiny & Následky	24
5	Kvalitní nabídka pro volný čas jako možné řešení problému	26
5.1	Vlivy na kvalitní řešení volného času	26
5.2	Možnosti měst a obcí.....	27
5.2.1	Neexistence závazných norem	28
5.2.2	Situace v ČR.....	30
5.2.3	Situace v zahraničí	32
5.3	Hra a městské prostředí	35
6	Závěr teoretické části	37

7	Praktická část	38
7.1	Cíl výzkumu	39
7.2	Použité metody	39
7.2.1	Pozorování	40
7.2.1.1	Shrnutí výzkumu pomocí pozorování	48
7.2.2	Nestandardizovaný dotazník	49
7.2.2.1	Shrnutí výzkumu pomocí nestandardizovaného dotazníku	57
7.2.3	Řízený rozhovor	58
7.2.3.1	Shrnutí výzkumu pomocí řízeného rozhovoru	64
7.2.4	Studium spisové dokumentace	65
7.2.4.1	Shrnutí výzkumu pomocí studia spisové dokumentace	69
7.3	Shrnutí výsledků jednotlivých metod výzkumu	69
7.4	Prezentace výsledků výzkumu	70
8	Závěr	72
9	Seznam použitých informačních zdrojů	74
9.1	Použitá literatura	74
9.2	Internetové zdroje	75
10	Seznam příloh	76
10.1	Seznam grafů	76
10.2	Seznam obrázků	77
10.3	Seznam tabulek	77
10.4	Přílohy	77

1 ÚVOD

Fenomén volného času zvláště u dětí a mládeže je dnes bohužel stále chápán (hlavně na úrovni samosprávy měst a obcí) jako věc druhého řádu, před kterou jsou upřednostňovány jiné aktivity týkající se dětí a mládeže (kvalita a dostupnost vzdělání, materiální vybavení škol, hřišť, atd.). Přitom je dnes naprosto jasné, že náplň a způsob využití volného času je faktorem, který ovlivňuje postoj jedince ke společnosti a následně formuje jeho celkový vývoj až do období dospělosti. Tohoto faktu si je vědoma Evropská unie a vrcholné státní orgány České republiky, které nabízejí jednotlivé programy pro využití volného času dětí a mládeže. Bohužel jsme dnes svědky toho, že na nižších úrovních (samosprávy měst a obcí) je tento problém chápán a řešen úplně jiným způsobem, než jaký byl původní záměr. Často vidíme, jak jsou za Evropské či státní peníze stavěna moderní venkovní hřiště, sportovní haly, dětská hřiště, což je cílovou skupinou a veřejností vnímáno jako pozitivní věc. Nicméně je pozapomínáno, že výše uvedené většinou materiální prostředky je třeba nejen nakoupit a vybudovat, ale je naprosto nezbytné pracovat na následných sociálních programech, které zajistí pozitivní přijetí těchto materiálních hodnot dětmi a mládeží. Pokud se tyto dnes často opomíjené sociální programy nezajistí, tak jsme svědky ničení a devastace vybudovaných zařízení paradoxně cílovou skupinou, pro kterou jsou tato zařízení určena. Následným krokem zřizovatele často bývá omezení vstupu (oplocení, uzamknutí objektu s přijetím ochranných pravidel pro využívání, atd.), kterým se fakticky zabrání volnému vstupu a smysl celého vybudovaného zařízení se tak úplně ztrácí. Výsledkem tohoto přístupu jsou špičkově vybavené sportoviště, která jsou oplocena a v odpoledních hodinách zejí prázdnotou, protože přijatá pravidla využívání jsou přijatelná pro dospělé generaci, ale nepochopitelná nebo, lépe řečeno, nerealizovatelná pro děti a mládež. Předpoklad toho, že dítě na prvním stupni základní školy si na zítra objedná pro realizaci svých her hřiště od tří do čtyř, je naprosto scestný, ale bohužel často vídaný v mnoha městech či obcích.

Volné prostory a plácky dnes mizí v důsledku městské či obecní zástavby. Orgány městské či obecní samosprávy obhajují jejich ničení argumentem, že jsou vybudovány moderní prostory pro volný čas, takže tyto plácky nemají v dnešní době opodstatnění. Praktické zkušenosti však hovoří o opaku. Pokud děti a mládež nenajdou ve svém městě či obci místo pro svůj volný čas, uchylují se k pasivnímu využití volného času, který sebou nese dnes dobře známá rizika v podobě sociálně patologických jevů dětí a mládeže.

Komplexní problematika volného času vyžaduje, abychom brali v úvahu četné souvislosti a vazby, v nichž se výchovné působení uskutečňuje zejména (5):

- **společenské podmínky umožňující vznik a rozvoj volného času i jeho výchovné zhodnocování,**
- přístupy jednotlivých dětí a mladých lidí, jejich skupin a celé generace, jimiž reagují na možnosti a podněty, avšak také čelí překážkám ztěžující vstup do této oblasti,
- **různost sociálních, zejména výchovných prostředí,** v nichž děti a mládež uskutečňují svůj volný čas (od rodiny po stát a občanskou společnost v národním i mezinárodním rozměru).

2 CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem práce je na příkladu města Turnova a dalších srovnatelných měst analyzovat, jakým způsobem jsou využívána městská veřejná sportoviště pro volný čas dětí a mládeže. Práce by měla vyhodnotit, jaké faktory využití sportovišť ovlivňují, a jak nízké využití sportovišť ovlivňuje způsob trávení volného času dětí a mládeže, včetně sociálně patologických forem. Na základě provedené analýzy bude navrženo optimální řešení pro provozování městských veřejných sportovišť pro využití volného času dětí a mládeže.

3 TEORETICKÁ ČÁST

3.1 Historie pojmu volný čas

Uceleným přehledem historických vývojových etap pojmu volný čas se v české odborné literatuře například zabývají Hodaň a Dohnal (2005). Pokud budeme hledat v historii význam pojmu volný čas, zjistíme, že nazírání na tento pojem přesně kopíruje stav svobody jedince v jednotlivých historických obdobích.

V antické společnosti se o volném čase zmiňuje Aristoteles (384-322 př. n. l.). Charakteristickým rysem antické společnosti bylo vyzdvihování intelektuální činnosti nad rukodělnou prací. Pro Aristotela bylo vrcholem nejvyšší lidské blaženosti rozjímavá činnost hédonistické povahy, která uspokojuje člověka. Staří Řekové považovali volný čas za míru lidského štěstí.

Ve středověku je volný čas vnímám jako časový úsek, který je věnován rozjímání a motlitbám, ale také různým zábavám, hrám a tancům. Nicméně středověký názor na práci a volný čas předpokládal, že vše pozemské je hříšné a člověk se má stydět za své lidské potřeby.

Renesanční myslitelé začali oslavovat práci duševní i fyzickou, varovali před zahálkou a leností a oslavovali práci. Renesance viděla v práci hlavní život i dominantu. Například Giordano Bruno (1548-1600) vyhlašoval heslo, že „*teprve prací se stává odpočinek morálně důstojným*“.

Pro období začínajícího kapitalismu výrazně přispívá Karel Marx (1818 – 1883).

Volný čas chápe jako stálou součást rozvoje člověka zaměřenou na jeho vzdělávání. Je to pro něj sféra lidské svobody, svobodného rozhodování, svobodné činnosti. Práci charakterizuje jako říši nutnosti, volný čas jako říši svobody.

Z hlediska historie se setkáváme v podstatě s trojím hodnocením volného času (4):

- optimistickým, které vidí ve volném čase smysl a cíl života,
- pesimistickým – zdůrazňujícím skepticky negativní stránky (nuda, zahálka, prostor pro nepravosti, manipulovatelnost),
- realistickým, pečlivě hodnotícím význam volného času i jeho možná reálná zneužití.

3.2 Co je to volný čas

Některé často skloňované pojmy a výrazy v naší mluvě již natolik zdomácněly, že ani nepřemýšlíme nad tím co vlastně znamenají a jaký je jejich smysl. Pokud se podíváme na volný čas, většina lidí konstatuje, že je to věc, která se mu nedostává, ale to je asi jediné, čím může volný čas charakterizovat. Pokud budeme nad volným časem uvažovat z hlediska definice, pojetí, hlavních funkcí, zjistíme, že je to veličina, o které se zmiňují nejen pedagogové a filozofové, ale například i ekonomové, urbanisté. Z jiného úhlu pohledu můžeme dojít k tomu, že volný čas provází člověka již od vzniku lidského druhu. Z pohledu jedince je to věc, která nás provází od narození až do smrti.

3.2.1 Definice volného času

Volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Přesnější a úplnější je však jeho charakteristika jako činnosti, do níž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení.

Jako hlavní funkce volného času se uvádějí (5):

- odpočinek (regenerace pracovní síly),
- zábava (regenerace duševních sil),
- rozvoj osobnosti (spoluúčast na vytváření kultury).

Klasik řešení volného času – francouzský sociolog Joffre Dumazedier (1915 – 2002)

volnému času přisoudil následující vlastnosti (4):

- volný čas je svobodnou volbou – osvobozuje od povinností určitého druhu,
- volný čas je nezainteresovaný tj. nemá v podstatě žádný ziskový, utilitární, přesvědčovací, ideologický, politický, duchovní cíl (je-li volný čas částečně zaměřen na nějaký ziskový, utilitární, nebo angažovaný cíl, je volným časem jen částečně, pak hovoříme jen o kategorii polovolného času),
- volný čas uspokojuje osobní požadavky.

Funkce a možnosti volného času komplexně vymezil německý pedagog volného času Horst W. Opaschowski (nar. 1941), který za základ považuje (5).

- Rekreaci (zotavení a uvolnění).
- Kompenzaci (odstraňování zklamání frustrací).
- Výchovu a další vzdělávání (učení o svobodě a ve svobodě, sociální učení).
- Kontemplaci (hledání smyslu života a jeho duchovní výstavba).
- Komunikaci (sociální kontakty a partnerství).
- Participaci (podílení se, účast na vývoji společnosti).
- Integraci (stabilizace života rodiny a vrůstání do společenských organismů).
- Enkulturu (kulturní rozvoj sebe samých, tvořivé vyjádření prostřednictvím umění, sportu, technických a dalších činností).

3.2.2 Povaha volného času

Volný čas je hédonistické povahy (4), hledání blaha, potěšení, radosti je jedním z charakteristických rysů volného času. Snaha dosáhnout uspokojení je předpokladem volného času.

Hédonistické pojetí volného času znamená souhrn činností, které člověk koná pro vlastní potěšení a vlastní blaho.

3.2.3 Směry vývoje volného času

Od sedmdesátých let se v modelech volného času vyvíjeli následující směry (11):

- pedagogika volného času, volnočasové poradenství, věda o volném čase (v jednotlivých názorech od roku 1929, ve strukturovaném pojetí od roku 1976),
- sport ve volném čase, masový sport (od roku 1953),
- administrace turistiky, hospodářství cestovního ruchu, geografie a cestovního ruchu (přibližně od roku 1970),
- pedagogika kultury, kulturní práce, věda o kultuře (asi od roku 1976).

3.3 Volný čas a jeho rizikové faktory

O volném čase se někdy hovoří jako o rizikovém faktoru, či jako o časované bombě. Jeho množství relativně vzrůstá, kvantita však neznamena automaticky jeho kvalitní využívání.

Volnočasové vlivy (5):

- snižování pracovní doby (u dětí i dospělých),
- demografické změny (růst světové populace ovlivňuje délku volného času, roste počet důchodců v evropských zemích, menší počet dětí),
- etnické změny (emigrace z jiných zemí a kontinentů),
- lidé se přesunují do měst (problémy měst s prostorem pro využití volného času, změny využití volného času na vesnicích).

Neovlivňování využívání volného času dětí a výchovy k němu ze strany společnosti a ponechání této oblasti zcela na komerci by mělo nedozírné následky. Pokud není institucionální nabídka v místě dostatečná a odpovídající, mohou si mladí lidé nacházet jiné aktivity, které jsou často společensky nežádoucí. Je známo, že výchova je levnější a úspěšnější než převýchova (9). Proto prostředky vynaložené do ovlivňování volného času celé mladé generace jsou investicí do budoucnosti.

Principy, na kterých byl ve městech a obcích naší republiky postaven systém služeb pro volný čas v minulosti, už neplatí nebo platit přestávají. Veřejné (státní) instituce měly výsadní právo zásobovat trh nabídkou volnočasových aktivit a programů s převažující orientací na organizovanou část populace. Avšak politicko-sociální změny tento systém narušily, takže to může být někým vnímáno jako nesoulad či zmatek (4). Pro další rozvoj této oblasti, včetně její infrastruktury a nabídkové struktury, se zdá rozhodující, že centrální organizace a koncepce centrálních programů jsou nahrazovány lokálními a regionálními, vznikajícími jednak na základě potřeb a požadavků občanů, jednak na základě nově vznikajících regionálních a obecních (městských koncepcí a systémů jejich organizace a řízení).

Volný čas a jeho náplň je problémem, který mnohdy stojí za různými jak kladnými, tak zápornými jevy ve společnosti. Jeho kvalitní nabídka je ještě dnes často odsunována do pozadí a na její úkor je upřednostňováno období návštěvy školy, kde je kladen důraz na kvalitu výuky a množství informací, které jsou předány. Na to co se děje odpoledne tzv. po škole se již nehledí tak přísně a často je tato fáze přehlížena s tím, že je na každém z nás jak s touto fází dne naloží. S tímto faktem lze souhlasit u vyzrálého, většinou dospělého člověka. U dětí a mládeže je ovšem toto období velmi rizikové. Zvláště u mládeže jsme často svědky toho, že právě v tomto období může dojít k různým patologickým jevům chování mladého člověka. Většinou toto pramení z malé nabídky pro využití volného času, případně z

nenaučení se jak s volným časem nakládat a jak ho aktivně využívat. Naproti tomu jsme často svědky jakési alibistické nabídky za strany zodpovědných institucí, kteří často ve snaze vyřešit tento problém v co nejkratším čase a co nejlevněji, vytvoří jakési zdání toho, že problém je řešen a že je to vlastně jen problém samotné mládeže, že patřičně nevyužívá nabídku využití volného času.

Na základě uvedeného je nutné, aby systém služeb ve volném čase byl koncipován tak, aby oslovil, zaujal a přivedl i ty skupiny populace, které neprojevily zájem nebo (zejména) patří mezi problémové. Měl by tak pomoci změnit jejich zaměření od neutrálních (ale i negativních, antisociálních) na aktivity sociálně přijatelné. Proto je nutné, aby služby zaměřené na oblast volného času obsahovaly také činnosti typu poradenství a vzdělávání, aby pomohly nerozhodným, tápajícím, nezralým.

Aby toto bylo dosaženo, je důležité, aby pracovníci municipalities svojí koncepční prací splnili následující (4):

- uspokojit veškerou klientelu,
- službami zasáhnout i ty, kteří se původně zúčastnit nechtěli,
- budovat vztahy mezi subjekty zabývajícími se danou problematikou.

3.4 Změna ve způsobu využití volného času

Se změnou politického režimu na začátku 90. let jsme svědky velkých změn, které se dotýkají každého z nás. Jednou z velkých změn prošlo i naše nahlížení na využití volného času. To, co se v minulém režimu zdálo jako samozřejmost a nikdo si svého volného času příliš nevážil, se dnes jeví jako jedna z věcí, které se nám zoufale nedostává. Věta „promiň, nestíhám“ přešla již dnes i do slovníků dospívající mládeže, i když její pravý význam je spíše zaujmout posluchače a přesvědčit, že autor této věty žije naplno a využívá dostatečně svůj čas.

Tímto společenským fenoménem nejsou postiženi jen dospělí, ale ve velké míře děti a především mládež. Jejich hodnotový žebříček příliš nepočítá s termíny, jako jsou morální nebo duchovní hodnoty a svoji úspěšnost většinou staví na materiálním vybavení. Vidíme zde ještě větší snahu než u dospělých o modernější materiálové zabezpečení než mají ostatní. Mládež se navzájem poměřuje nejenom kvalitou a množstvím materiálních věcí, ale i množstvím a atraktivitou využití svého volného času. Posledních devatenáct let přineslo neuvěřitelný rozvoj moderních technologií (zejména informačních), které sebou přinesly i nové nabídky ve využití volného času. Bohužel tento nový trend, který byl nadšeně přijat,

sebou přinesl závažný problém. Tím je dnes upřednostňovaný způsob využití volného času a to formou pasivní zábavy. Nové zábavní technologie nás příliš nenutí myslet, nepožadují po nás naši invenci, protože ta už do hry byla vložena programátorem a také nás příliš nevybízí ke skupinové spolupráci, dříve zcela běžné. Samozřejmě, že tento způsob pasivní formy využití volného času je pro mládež velmi lákavý, ale na druhou stranu je nutno vidět negativa tohoto přístupu. Ti, kdo pracují s mládeží, potvrzují, že jsme svědky toho jakoby mládež ztrácela schopnost vlastní invence pro využití svého volného času. Ve chvíli, kdy je před skupinu dospívajících postaven úkol vyžadující spolupráci dochází k tak zásadním názorovým střetům, které brání splnění zadaného úkolu. Většina odborníků pracujících s mládeží se tak přiklání k názoru, že v dnešní době ztrácí určitá část mládeže schopnost komunikace a to nejen s dospělými, ale i mezi sebou navzájem. I v této rovině začíná být upřednostňován způsob komunikace ve stylu nadřazený - podřízený využívající psychický tlak a někdy i fyzické násilí, což lze přičíst vlivu médií a vlivu rodinného prostředí, kde může být tento způsob komunikace uplatňován. Pasivní způsob využití volného času dříve nebo později přinese pocit frustrace a nenaplnění, protože sebelepší virtuální hra nemůže docílit pocitu smyslu a naplnění, které jsou zažívány u her vyžadujících celou osobnost mladého člověka, vyžadujících jeho kreativitu a potenciál. Pocit frustrace, nespokojenosti se sebou samým pak může vést k různým patologickým jevům mládeže, kterých jsme svědky v poslední době.

Aby smysluplná realizace volného času rozvíjela různé stránky osobnosti dítěte a mladého člověka, probouzela zdravé sebevědomí a upevňovala správný způsob života, vyžaduje aktivní přístup. A naopak – neznalost toho jak využít existujících možností, posiluje izolaci od volnočasových aktivit a ztěžuje vstup i do dalších oblastí života. (Podle srovnávacího šetření byly pro více než tři čtvrtiny respondentů ze středních škol mezi 15-19 roky hlavními překážkami účelného využívání volného času neznalost, jak ho využívat a nepřítažlivost nabídek ze strany příslušných institucí (5).

3.5 Kurt Hahn a jeho prorocká vize

Kurt Hahn (5. 6. 1886-14. 12. 1974) významný evropský pedagog pocházející z Německa je považován za jednoho ze zakladatelů prožitkové pedagogiky. Ve své době přišel s naprosto novými pedagogickými principy, se kterými slavil úspěch v Evropě a posléze i v Americe. Ve své koncepci prožitkové terapie velice pečlivě analyzoval chování mladých lidí a z tohoto

chování vyvozoval závěry pro svoji práci. Ve svém působení se snažil zaměřovat na mládež v pubertě a adolescenci, tzn. na věk, ve kterém má dle jeho názoru duše potřebnou plastičnost. Poukazoval na tzv. úpadkové jevy, jejichž množství neustále přibývá. Ve své přednášce „Výchova a odpovědnost“ z roku 1954 popsal tzv. úpadkové jevy, se kterými se ve vyspělé společnosti setkáváme.

První skupinu úpadkových jevů tvoří:

- pokles tělesné zdatnosti - stále ubývajícím pohybovým aktivitám je nahrazována pasivním způsobem zábavy. Dalším negativním jevem je to, že převážnou část významných životních situací absolvují mladí lidé jen jako diváci. Všudypřítomná je touha po rychlé změně povrchních zážitků, což neumožňuje pravé procítění a prožití života. Vede to k poklesu celkové aktivity.

Do další skupiny úpadkových jevů lze zařadit:

- nedostatek lidského účastenství - v tomto bodě kritizuje nedostatek ochoty a pomoci druhým lidem v nouzi,
- nedostatek pečlivosti - tento fakt se projevuje v malé koncentraci a chybějící připravenosti k namáhavější práci,
- úpadek iniciativního jednání - tento úpadek považuje za důsledek narůstajícího množství zprostředkovaných informací. Mladí lidé odvykají nést důsledky vlastního rozhodování. Převažuje pasivní – spotřební přístup k životu.

Dle Kurta Hahna lze nápravy úpadkových jevů dosáhnout za pomoci takzvané prožitkové terapie (7).

Pokud si uvědomíme, že od této přednášky uplyne v letošním roce již 55 let, můžeme Kurta Hahna přirovnat k vizionářům typu Georga Orwella. Kurt Hahn již ve své době viděl fakta, která se začala negativně projevovat ve výchově dětí a mládeže. Za dobu, která uplynula od jeho přednášky se v oblasti výchovy dětí a mládeže mnohé změnilo, a lze samozřejmě dlouze polemizovat jestli k lepšímu, či k horšímu. Nicméně zastáncům názoru, že vývoj ve výchově se ubírá spíše negativním směrem, může sloužit tzv. výčet sociálně patologických jevů, které vyjmenovávají a popisují výsledky negativního působení dnešní doby na vývoj dítěte.

4 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY

V předchozích kapitolách jsem se ve své práci snažil zmapovat fenomén volného času, zjistit jeho historii, pokusit se definovat a popsat volný čas (jaké je povahy a co ovlivnilo jeho vývoj). Jak už jsem uvedl v kapitole 3.3 „Volný čas a jeho rizikové faktory“, o volném čase se dá hovořit i jako o rizikovém faktoru či časované bombě. Jak může vypadat výbuch takové bomby nám například ukázala média ve chvíli, kdy vypukly nepokoje v listopadu 2005 ve Francii, či prosincové nepokoje v roce 2008 v řeckých městech Soluň a Athény. Celá Evropa začala překotně analyzovat, cože se to vlastně stalo a jak je možné, že vůbec mohlo k něčemu takovému dojít.

Obr. 1 Pouliční nepokoje v Řecku, 2008. Foto: Reuters

Lze do budoucna takovému výbuchu násilí předcházet? I laikovi musí být jasné, že v sociálním systému zmiňovaných zemí něco nefungovalo nebo to fungovalo špatně. Nepokoje vypukaly hlavně na předměstích měst, kde žili většinou přistěhovalci, kteří se cítili diskriminováni hlavně tím, že nemohli pro svůj původ najít zaměstnání. Frustrace z toho jak k nim společnost přistupuje, nemožnost sehnat práci a z toho pramenící spousta volného času, který zřejmě trávili, jak se dalo byly tím spouštěcím mechanismem, který nastartoval vlnu násilí a svojí intenzitou překvapil celou Evropu.

K jakým negativním jevům může docházet ve chvíli, kdy má skupina dětí a mládeže spoustu volného času a neví jak s ním naložit? Jaké jevy se mohou v takové skupině dít a k čemu vlastně dochází? Jaké jevy se mohou vyskytnout tam, kde dobře nefunguje státní správa, či

samospráva? Odborníci tyto jevy nazývají sociálně patologické jevy a dělí je na několik základních skupin.

4.1 Typy sociálně patologických jevů

Sociálně patologické jevy dnes zahrnují celou škálu negativních sociálních jevů, které se objevují v dnešní společnosti. Jejich množství v posledních desetiletích natolik narostlo, že bylo nutné je postupně rozdělit do několika základních skupin (15).

- Kriminalita a delikvence.
- Závislost na patologické (chorobné) hře.
- Extremismus.
- Sekty.
- Záškoláctví.
- Drogy.
- Šikana.
- Alkoholismus a kouření.
- Domácí násilí.
- Problém krize a identity.
- Syndrom týraných a zneužívaných dětí.
- Syndrom zavrženého rodiče.
- Obchodování s lidmi.
- Rizikové sexuální chování.

Specifický vliv na šíření sociálně patologických jevů mezi mládeží má nepochybně i rychlost kulturních a sociálních změn probíhajících v dnešní společnosti. Tyto změny předstihují přirozený generační posun v řadě životních postojů, zkušeností a zvyklostí. Pro vysvětlení této definice může posloužit role otce v dnešní rodině. Otec po mnoho generací představoval někoho, kdo hmotně zajišťoval rodinu, předával dětem (hlavně synům) své zkušenosti a byl tzv. hlavou rodiny. Dnešní doba sebou najednou přinesla situaci, kdy muž přináší domů méně peněz než jeho manželka, čímž muž přichází o dominantní rozhodovací práva v rodině, muž zůstává doma na mateřské dovolené a přebírá určité dříve čistě ženské činnosti, muž přestává být daleko dříve učitelem svých dětí (například v oblasti výpočetní techniky přestává se svými dětmi držet krok dávno před jejich patnáctým rokem). Tím dochází k tomu, že dosavadní sociální hodnoty a standardy jsou odmítány a pro nové chybí nejenom podmínky, ale zejména

odpovídající diferencované a přístupné vzory s jasnější strukturou. Dochází tak ke změnám stávajících norem a hodnot. Výsledkem je zdání, že všechno je možné (případně, že nic není nemožné). Tato situace tak s sebou přináší řadu sociálně patologických důsledků - např. netrpělivou snahu rychle se přiblížit novému životnímu stylu. Ten je ovšem některými osobnostně nezralými jedinci chápán pouze jako soubor hmotných znaků, jichž je třeba dosáhnout, a to i za cenu nelegitimních metod, včetně trestné činnosti (15).

Vzhledem k nesmírně širokému záběru, které sociálně patologické jevy představují se podrobněji zmíním o jevech, které mají podle mého názoru vazbu na tuto práci.

4.1.1 Kriminalita a delikvence

Kriminologické výzkumy a zkušenosti sociálních pracovníků, policistů, trestních soudců a státních zástupců i personálu věznic potvrzují, že pachatelé trestné činnosti mají celou řadu společných sociálních charakteristik a společných zkušeností, které do značné míry předurčují jejich asociální vývoj (3). K nejtypičtějším patří disfunkční rodina, změna opatrovnických vztahů v dětství a dospívání, problémy související se školní docházkou, ztroskotání v povolání, generační úpadek, nízký sociální statut, sociální a kulturní vyloučení, **nestrukturovaný volný čas trávený převážně mimo rodinu a s vrstevníky**, poruchy chování a nezvládnutelnost, snížený intelekt, drogová a alkoholová závislost, extremistické postoje apod.

4.1.2 Sekty

Nejvíce ohroženou a nejčastěji oslovovanou skupinou jsou mladí lidé ve věku 18-25 let. Členství v sektách hledají především lidé, kteří v sobě nosí nějaký problém, trauma, jehož řešení nenacházejí ve svém okolí. **Zájem mladistvých o sekty je často spojen s problematikou hledání vlastní identity, která pubertu a adolescenci ve zvýšené míře doprovází. Jeden z důvodů, proč mladí lidé propadají sektám, je ten, že nabízejí zapojení do skupiny, nadřazené autority, vzájemnou péči členů sekty, pocit významu a naplnění, nabízejí jim rodinu, kterou děti postrádaly, přítomnost rodičů, buď fyzickou nebo emocionální (15).**

Dospívající se stávají snadným terčem útoku sekt především z důvodu jejich nedostatečné informovanosti a z dětství přetrvávající naivity, psychické labilitě dospívajících,

nevšimavému rodinnému prostředí případně nevyrovnaným problémům ve škole (problémům ve vztahu k učitelům nebo spolužákům).

4.1.3 Záškoláctví

Často má souvislost se školní neúspěšností žáka, objevuje se u starších dětí a tento jev má tendenci se prohlubovat. Záškoláctví je projevem asociálního chování většinou vyvolanou třemi základními příčinami (6):

- **negativním vztahem ke škole** (motivem odporu ke škole mohou být vysoké požadavky školních povinností kladené na dítě, menší rozumové nadání žáka, ale naopak i mimořádné vědomosti a schopnosti, takže se dítě ve škole nudí, nebo silná a neopodstatněná neurotizace dítěte, jejímž důvodem je strach z nějakého vyučovacího předmětu a z jeho zkoušení, nespravedlivého hodnocení nebo z osobnosti učitele, či tresty za nesplnění očekávaného výkonu učitelem i rodiči, často i strach ze spolužáků v případě výskytu šikanování žáka ústící až do psychické poruchy),
- **vlivem rodinného prostředí** (příčinou mohou být neuspořádané vztahy uvnitř rodiny, nezájem rodičů o dítě a jeho prospěch, ale i přehnaná péče a příliš vysoké nároky, nejednotnost rodičovské výchovy, přemrštěná přísnost, shovívavost, ale i lhostejnost),
- **trávením volného času (mezi příčiny záškoláctví často patří nevhodný a pasivní způsob trávení volného času** způsobený negativním vlivem vrstevníků v partě, závislostním chováním projevujícím se zneužíváním drog a sháněním peněz na ně, ale i chudoba dítěte nebo rodiny způsobující obstarávání peněz nelegálním způsobem, např. prostitucí nebo častěji drobnými krádežemi apod., kdy je dítě k této formě chování dotlačeno vnějšími okolnostmi a vlivem dospělých).

4.1.4 Drogy

V posledních letech se mezi mládeží velmi výrazně zvyšuje výskyt případů nealkoholové toxikomanie. Jde o vysoce společensky nebezpečný jev, ohrožující zdravý fyzický a především psychický a mravní vývoj mladé generace. Velmi často se na tento jev váže trestná činnost především příživnického, majetkového a mravnostního charakteru. Převážná část mladých pachatelů provozujících některou formu nealkoholové toxikomanie se rekrutuje z řad osob ve věku 14 - 20 let (3).

Do dosahu part, které jsou pro mládež provozující nealkoholovou toxikomanií typické, se dostávají zejména dosud nezasažení učňové a studenti středních škol. Snižuje se věk členů těchto part, nezdá se v nich objevují i nezletilci od 14 do 15 let. Od prostých a technicky nenáročných forem aplikace toxických látek (např. inhalování) přecházejí mladí toxikomani k aplikaci náročné a komplikované. V poslední době se vyskytuje zejména aplikace léčiv pomocí injekcí (15).

Je paradoxem dnešní doby, že místa, kde se drogy dají sehnat jsou natolik známa, že je zná i mládež, které drogy nepoužívá. V podstatě každý teenager zná někoho, u koho se drogy dají sehnat.

Dalším paradoxem je názor mladé generace na používání drog. Například měkké drogy a jejich užívání je pro většinu mladé generace lehce přijatelný fakt. Většina dnešních studentů se totiž na užívání drog dívá podobně jako se jejich rodiče v době svých studií dívali na užívání alkoholu.

4.1.5 Šikana

Slovo šikana pochází z francouzského slova chicane (týrání) a označuje tělesné, psychické nebo kombinované ponižování, případně týrání jedinců jinými. Šikana je také opakované ubližování; je to jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat ho. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí, avšak o šikaně hovoříme pouze v případě, když je oběť bezbranná, tedy pokud se jedná o asymetrickou agresi, kdy její iniciátoři většinou útočí ve skupině. Jedná se o asociální jednání, mnohdy trpěné nebo podporované určitou skupinou. Dochází k ní většinou ve škole, na vojně ale i na pracovišti nebo v rodině. Nebo i uvnitř určitého totalitního režimu (tzv. policejní šikanování) a v každém takovém prostředí má charakteristické rysy. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a občas i v celoživotních následcích na duševním a tělesném zdraví. Šikana může být **přímá** (říkání ošklivých a nepříjemných věcí, bití, kopání, vyhrožování, atp.) nebo **nepřímá** (drobné naschvály, ignorování, navádění k sebevraždě, jedovaté poznámky) (15).

4.1.6 Alkoholismus

Identifikace dítěte je v dnešní mediální době velice složitá věc a dětská duše je postavena před velice složitý rébus, který si každý musí vyřešit sám. Na jednu stranu dítě slyší, že alkohol je

špatná věc. Na druhou stranu sleduje reklamy, filmy, výtvarná díla, videoklipy, které se hemží hrdiny požívající alkohol z jejichž výrazu je patrné, že jedině se sklenkou v ruce se člověk stává tím opravdovým člověkem. Z toho následně vyplývá, že abstinentní životní styl se dětem a mládeži nejeví jako imponující.

Na základě výzkumů (3) bylo zjištěno, že děti nejčastěji získávají alkoholický nápoj doma a z rukou rodičů dostávají alkohol jako lék. V dětském kolektivu se pítí váže nejčastěji na party a je provázeno často i další jinou delikvencí. Ve vyšších třídách škol pijí zpravidla žáci neukázněně, problémově, s horším prospěchem, ale také žáci družní, dominantní a v kolektivu oblíbení. S přibývajícím věkem sice stoupá informovanost dětí o škodlivosti alkoholu, paradoxně zároveň roste i jejich tolerance k pití alkoholických nápojů a odmítání abstinence jako životního programu. Sociální tlak okolí pijící společnosti se tak stává silnějším faktorem než výchova v rodině či škole.

4.1.7 Domácí násilí

Ročně je Policií ČR registrováno přes 3000 obětí trestné činnosti ve věku do 15 let, z čehož téměř 2000 skutků tvoří násilná trestná činnost a přes 1000 skutků mravnostní kriminalita. Chlapci jsou zhruba šestkrát častěji obětmi násilné trestné činnosti nežli dívky, a dívky jsou zase zhruba trojnásobně častěji obětmi mravnostní kriminality nežli chlapci. Kolem dvou desítek dětí je ročně zavražděno, kolem sta dětí je týráno a téměř 400 dětem je úmyslně ublíženo na zdraví. Každoročně je policií registrováno kolem 1000 případů pohlavního zneužívání dětí. Ročně je stíháno na devět set pachatelů tohoto trestného činu, z čehož třetinu tvoří ženy (15).

4.1.8 Problém krize a identity

O poruchách identity u adolescentů začali informovat na počátku devadesátých let dorostoví psychiatři (15). Tito klienti a klientky mají většinou dobrý či nadprůměrný intelekt, charakteristické také je, že škola a vzdělávání nenaplnují jejich představy. Jejich prožívání je intenzivní, vnější prostředí je pro ně málo srozumitelné. Zažívají informační chaos, což zpětně zvyšuje jejich úzkost. Společenská nabídka jejich možné budoucí kariéry je neuspokojuje, obvykle mají ambivalentní či negativní vztah k dospělým autoritám. Vlastní rodiče často vnímají jako morálně zdiskreditované. Jejich přáním je vlastní nezávislost, mají-li však o sobě rozhodovat, často se necítí dostatečně kompetentní. Mají vysoké a nespecifické aspirace

(prožít zajímavý a intenzivní život). U dívek tohoto typu není neobvyklé, že neakceptují svoji pohlavní roli. Časté jsou u nich poruchy příjmu potravy (mentální anorexie, bulimie). Někteří z těchto adolescentních klientů hledají prostředek ke snížení vlastní úzkosti v orientaci na peníze, luxus a příjemný a pohodlný život. Z nich se často stávají mladiství delikventi.

4.1.9 Rizikové sexuální chování

Čeští adolescenti byli ve srovnání s vrstevníky z jiných zemí v devadesátých letech promiskuitnější. Přitom pouze velmi malá část necelých 10 % sexuálně aktivních adolescentů užívala při pohlavním styku pravidelně kondom, téměř tři čtvrtiny dotázaných uvedly, že ho neužívají nikdy. Tato situace se v posledních letech zvolna mění, stále však trvá reálné ohrožení značné části mládeže sexuálně přenosnými chorobami, zejména HIV/AIDS. Slušnou informovanost o sexuálním životě a rizikovém sexuálním chování získávají adolescenti většinou až na střední škole, základní škola tu má zřetelný dluh. To je velmi neutěšená situace, protože nejrizikovější skupiny mládeže (promiskuitní, konzumenti drog) začínají sexuálně žít již okolo 15. roku života a jejich informovanost o možném nebezpečí je velmi nízká a jejich ohrožení velmi vysoké (10).

4.1.10 Vandalismus

Všechny výše uvedené sociálně patologické jevy představují problém, který ohrožuje naši společnost. Nicméně tyto jevy se většiny z nás přímo nedotýkají a setkáváme se s nimi většinou při četbě denního (především bulvárního) tisku. Pokud se konkrétním případům v oblasti sociálně patologických jevů věnují například televizní pořady, věnují se jim velice povrchně s jediným cílem šokovat diváka bez snahy dojít k nějakému řešení.

Občan vše sleduje jakoby zpovzdálí z pohodlí svého bytu a má za to, že tento problém se ho netýká a řešením se určitě zabývá celá řada odborníků. O to víc je šokován, když se setká s konkrétním fyzickým projevem sociálně patologických jevů, kterým je například vandalismus. Najednou je totiž reálně konfrontován se skutečností, která se začíná nebezpečně blížit k jeho osobě, majetku, rodině. V tu chvíli je vytržen ze svého klidu a začíná se ptát. „Kdo za to může? Co s tím budete dělat?“ Je velice zajímavé, že většina těchto „spravedlivě rozhorlených občanů“ ani na chvíli nezařazuje o své osobní odpovědnosti za současný stav, ale o to větší razancí požaduje potrestat konkrétního viníka. Ve společnosti tak paradoxně převládá touha postihovat následky, ale chybí vůle zamýšlet se nad příčinami.

4.2 Příčiny & Následky

V předchozích kapitolách byl uveden výčet nejčastějších sociálně patologických jevů, které známe. Otázkou ale zůstává, jaké způsoby řešení má společnost přijmout, aby se proti těmto jevům dokázala bránit a předcházet jim. Současný systém nabízí v podstatě dvě řešení. Řešit příčiny nebo následky.

Pod pojmem „řešení následků“ si můžeme představit celou síť sociálních ústavů, represivní složky státu v podobě Policie, různá centra pomáhající například drogově závislým, alkoholikům, atd. Jejich celá řada a často je jejich práce s klienty velmi různorodá. Jedno ovšem mají společné. Jejich provoz je nesmírně finančně nákladný, přičemž jejich efektivita nebývá na takové úrovni na jaké bychom si přáli. To nemusí být vždy chyba jednotlivých zařízení, ale spíše celého systému, který vždy nefunguje jako celek.

Naproti tomu máme i složky preventivní zabývající se řešením příčin a jejich předcházení. Překvapivě se ale netěší takové finanční přízní státu a v celkovém vyznění pokulhávají za institucemi řešící následky. Celý problém je v nazírání současné společnosti na danou problematiku. I přes to, že odborníci tvrdí, že prevence je levnější než následná perzekuce, státní orgány nadále upřednostňují řešení následků sociálně patologických jevů před řešením jejich příčin.

Finanční náklady investované do resocializace a nápravy způsobených „civilizačních vředů“ politického a společenského uvolnění a oslabení morálních zábran, mnohonásobně převyšují předpokládané (a v zahraničí úspěšně realizované) výdaje do odvětví volného času (11).

V České republice roste například v posledních letech rychle absolutní i relativní počet vězňů, řešení se však hledá především ve sféře postihu. Roste počet policistů a právem se zlepšuje jejich materiální postavení, obdobně se však nevyvíjí počet a postavení pedagogů volného času. Plocha na 1 vězně se má zvýšit ze 2,5 m² na 3,5 m², ačkoli by se závazně měla řešit také plocha dětských hřišť. Rostou denní náklady na vězně, nesrovnatelné s celoročními náklady na účastníka pravidelné zájmové činnosti domu dětí a mládeže. Stamilionové částky se vyhrazují ve státním rozpočtu na výstavbu věznic, nikoli však na zřízení nových středisek volného času mladých lidí, ačkoli právě z mládeže přicházejí především noví pachatelé (9).

Otázkou samozřejmě zůstává, proč stát upřednostňuje řešení následků před řešením příčin i přes to, že panuje široký názorový konsensus, že řešení příčin je levnější než řešení následků. Odpovědí se nabízí celá řada.

- Faktor času: aby preventivní sociální program přinesl tzv. svoje ovoce musí trvat několik let; volený politik, který často rozhoduje o finančních prostředcích na tyto programy je volen na čtyřleté funkční období a spíše se orientuje na krátkodobé projekty, jejichž výsledky přijdou ještě ve volebním období a které mu mohou zajistit další zvolení.
- Faktor okamžitého efektu: v případě sociálního problému, který se například dostane na stránky novin, společnost volá po okamžitém a silovém řešení. Společnost tzv. miluje silná gesta. Věta „Já bych ho zavřel až by zčernal“ je bohužel častým a typickým řešením laické veřejnosti.
- Faktor jednoho řešení: nutno přiznat, že i přes to, že by **prevence** v podobě sociálních programů fungovala v ideálních podmínkách, společnost by i nadále musela mít v zásobě složky, které se budou zabývat **následky** sociálně patologických jevů. Vždy bude ve společnosti nějaké procento mládeže mající problémy s alkoholismem, drogami atd. Za tímto faktem je možno hledat odpověď, proč se společnost v současné době kloní spíše k řešení **následků** než **příčin**. Ve velice zjednodušené formě by tak šlo konstatovat, že zařízení a instituce na řešení **následků** sociálně patologických jevů prostě potřebujeme ať už nám funguje jakýkoli sociální program. Zde je zřejmě možné hledat názor, že je jednodušší zaměřit se a upřednostňovat jeden způsob řešení než řešit a provozovat způsoby dva.

5 KVALITNÍ NABÍDKA PRO VOLNÝ ČAS JAKO MOŽNÉ ŘEŠENÍ PROBLÉMU

5.1 Vlivy na kvalitní řešení volného času

Až dosud byly v této práci uváděny negativní sociální jevy objevující se v dnešní společnosti týkající se dětí a mládeže. Jak již bylo řečeno, většina laické veřejnosti se neptá po příčinách tohoto negativního vývoje, ale volá po řešení důsledků. U laické veřejnosti je to pochopitelné. Co je ale doslova šokující je zjištění, že tomuto trendu propadá stále více odpovědných pracovníků mající tuto problematiku v popisu práce (většinou působící v komunální sféře na úrovni samospráv měst), kteří mají přímou možnost pozitivně ovlivnit tyto trendy. Je to samozřejmě logický důsledek uspořádání dnešní společnosti. Politik (na komunální, či státní úrovni) je volen na čtyři roky. Tyto čtyři roky věnuje usilovně tomu, aby se zviditelnil nějakým činem, který mu zajistí u veřejnosti podporu a on mohl být zvolen na další období. Bohužel výsledky kvalitní sociální práce jsou patrné po delší době než jsou čtyři roky, přičemž politik se většinou orientuje na činy, které přinesou výsledky v daleko menším časovém horizontu. Proto se většinou hlavní aktivity těchto činovníků upírají jiným směrem než k řešení sociálních problémů nebo řešení problému školství atd. Samozřejmě, že na konkrétních místech jsou dlouhodobě zaměstnáni lidé, kteří svojí činnost vykonávají jako stálý pracovní poměr, ale i tito stálí zaměstnanci jsou ve svém pracovním výkonu limitováni rozhodnutím volených politiků, kteří minimálně schválením rozpočtu na určitý rok výrazně ovlivňují práci těchto lidí.

Otázkou samozřejmě zůstává jak konkrétně může státní zaměstnanec působit proti vzniku sociálně patologických jevů u dětí a mládeže? Vzhledem k tomu, že tématem této práce jsou městská veřejná sportoviště, pokusme se teoreticky zmapovat možnosti, jaké má samospráva obce či města, kterými může ovlivňovat kvalitu nabídky volného času dětí a mládeže.

5.2 Možnosti měst a obcí

Před vznikem obytné zástavby, jakéhokoli hřiště, jsou zpracovány plány měst a obcí, které mají různou závažnost pro budoucí investory či stavebníky, ale i pro samotnou obec.

Nejdůležitější plány pro města a obce se nazývají (1):

- a) **územní plán** - je nejdůležitějším územně plánovacím dokumentem, který je pro další rozvoj obce nezbytným materiálem, jež má funkci jak regulační, tak motivační. Jde o místním zastupitelstvem schválený závazný právní předpis. Důležitou úvodní součástí Územního plánu jsou „**Průzkumy a rozbor**“ (tato část územního plánu, obsahuje důkladnou analýzu všech funkčních systémů: bydlení, výroby, rekreace, infrastruktury apod.). **Výsledkem návrhové části územního plánu** je kompromis v rozvoji jednotlivých funkcí v zájmu celku. Nejdůležitější součástí územního plánu **je závazná část**, kde jsou v textové i grafické podobě specifikované:
- **regulativy funkčního využití území** - každému pozemku v řešeném území je přiřazena určitá funkční náplň podrobně popsána v textu; bývá určeno, které stavby, resp. aktivity jsou dominantní, vhodné nebo výjimečně přístupné; funkční regulace se uplatní vždy při umístění stavby nebo souboru staveb, úpravě stavby, změně využití stavby nebo ploch,
 - **regulativy prostorového uspořádání** - regulovány bývají jak půdorysné rozměry (uliční, stavební a regulační čáry nebo koeficienty zastavění atd.), tak výškové rozměry staveb (počet pater, výška římsy apod.); prostorová regulace se uplatní při umístění stavby nebo úpravě existující stavby,
 - **vymezení veřejně prospěšných staveb** (např. tras komunikací, pozemků pro stavbu škol atd.) - pro ně lze pozemky a stavby a práva k nim vyvlastnit.

Důležité jsou i další části územního plánu - např. návrh dopravy, návrh řešení technického vybavení (zejména vodohospodářské a energetické systémy), návrh místního systému ekologické stability atd.

b) regulační plány - jedná se o nejpodrobnější územně plánovací dokumentaci a rozpracování schváleného územního plánu konkrétního města (obce) pro určitou oblast města (obce); po konečném schválení v zastupitelstvu města (obce) je regulační plán závazný pro všechny subjekty působící v území, jelikož určí možnosti využití pozemků i staveb v popsané oblasti ovlivní tak další rozvoj dané lokality na velice dlouhou dobu.

Dle stavebního zákona a jeho vyhlášek musí regulační plán vymezovat zastavitelné území, jednotlivé stavební pozemky, jejich využití, umístění staveb, omezení změn v jejich užívání, přístupy ke stavbám a napojení na technické vybavení, prvky územního systému ekologické stability, regulační prvky plošného a prostorového uspořádání (např. uliční a stavební čáry, výška a objemy zástavby, ukazatele využití území, řešení dopravy a technického vybavení), limity využití území a vymezení pozemků pro veřejně prospěšné stavby a pro provedení asanací nebo asanačních úprav (14).

Z prvotního pohledu by se zdálo, že jakákoli stavba ať již obytného domu, továrny, ale i dětského hřiště je pečlivě naplánována dávno před tím než se vůbec najde investor takovéto stavby. S prostory pro volný čas je tedy počítáno při vzniku každé nové obytné čtvrti. Vyvstává ale otázka, proč se děti a mládež stahují do určitých lokalit (nevyužívaný podchod, autobusová čekárna, atd.), když mají podle všech výše uvedených pravidel vymezen prostor pro trávení jejich volného času. Proč nenavštěvují územním a regulačním plánem vyhrazená místa, jejichž vybrání předcházela práce odborníků, schvalovacích komisí a připomínek z řad občanů? Proč se tato místa nestávají přirozeným teritoriem, kde by měli realizovat svůj volný čas? Je to chyba špatných územních (regulačních) plánů, chyba v navrženém herním inventáři nebo je chyba někde jinde?

5.2.1 Neexistence závazných norem

Podle sdělení projektantů, kteří projektují zakázky jejichž původcem jsou města a obce, je praxe poněkud jiná než jak bylo uvedeno výše. Vše funguje ve vztahu zadavatel a realizátor. Město či obec zadá pracovníkům, kteří mají v popisu práce zpracovávání územních plánů úkol vypracovat územní plán. Pracovníci se seznámí s lokalitou a podle svých zkušeností navrhnou územní plán. Ten je následně předložen k posouzení. Vyjadřují se k němu jak konkrétní odbory na městském úřadě, tak různé komise, ale své mohou říci i občané. Dříve tuto možnost příliš nevyužívali, ale v současné době jich většina pochopila, že územní plán je velice důležitý dokument, který výrazně ovlivňuje jejich život. Proto dnes bývá schvalování

územního plánu velice diskutovanou, připomínkovanou věcí, kterou nakonec schvaluje zastupitelstvo. V územním plánu můžeme mimo jiné najít i lokality, které jsou určené pro rekreaci a sport. **Zajímavým faktem je skutečnost, že konkrétní závazné předpisy na velikost sportovních a rekreačních ploch ve vztahu k velikosti města, či počtu obyvatel v dané čtvrti neexistují.**

Situaci komplikuje neexistence nebo nerealizace závazných pravidel , například zásad či norem ploch, prostor a zařízení pro herní, zájmové či další volnočasové aktivity v návaznosti na celkovou vybavenost obcí a městských částí. **Dnešní bytová výstavba je nemyslitelná bez norem, projektů a realizace rozvodu elektřiny, plynu, telefonu a televize, bez sítí zdravotnických , školských nebo obchodních zařízení, nesporných atributů života společnosti konce 20. století. K volnému času však podobný koncepční a realizační přístup chybí (9).**

Pracovníci navrhující územní plány se mohou řídit pouze „Metodickými pokyny“, které vydává Ústav územního rozvoje (2). Nicméně se zde vychází spíše než z metodických pokynů z reálných možností a podoby města či obce.

Regulační plán následně řeší konkrétní danou lokalitu. Prostory pro rekreaci a volný čas bývají řešeny až úplně nakonec a to většinou pouze v případě, že občané dané lokality začnou vyvíjet tlak na úředníky, aby byl tento prostor realizován. První odpovědí úředníků bývá oznámení, že na realizaci místa pro rekreaci a sport nejsou peníze. Tento stav pak trvá tak dlouho až obyvatelé dané lokality vyvinou takový tlak, který přinutí zodpovědné pracovníky k činnosti. Další velice zajímavou skutečností je fakt, podle jakého klíče je vybíráno vybavení daného sportoviště či místa pro městskou rekreaci. Realita je opět ryze česká. Většinou je zodpovědným zaměstnancem města (pracovník odboru rozvoje města nebo pracovník odboru správy majetku) osloven nějaký výrobce herních zařízení, aby navrhnul inventář pro danou lokalitu. Nabídka je pak konfrontována s finančními prostředky města, které jsou vyčleněny na tuto akci. Podle toho pak vypadá konkrétní místo pro sport a městskou rekreaci.

Na celostátní úrovni se doporučuje, aby každé území (obec, městská část, okres) zpracovalo vlastní projekt volného času, zahrnulo do něj situaci, potřeby a možnosti všech spolupracovníků, vymezilo kompetence, stanovilo zásady spolupráce a pravidla rozdělování prostředků.

Mělo by zde být zahrnuto (9):

- prostory pro hru v místě bydliště respektující potřeby jednotlivých věkových skupin,
- střediska volného času různého určení a dosahu (nikoli místa na odkládání a hlídání dětí),
- komunikační linie spojující tato zařízení a umožňující do nich snadný a bezpečný přístup.

Mezi největší mezery v soustavě zařízení pro volný čas u nás patří zejména nesystémové, nediferencované řešení hřišť, počínaje nejjednoduššími v blocích domů až po rozsáhlejší a komplexnější areály, praktická absence malých víceúčelových zařízení v místě bydliště pro průběžnou zájmovou činnost, nedostatečná kapacita a vybavenost, malá stabilizovanost a nedotvořená síť středisek volného času (4).

5.2.2 Situace v ČR

Při plánování a rozmístění sportovních zařízení v regionu musí být dodrženo několik zásad, aby se zamezilo neefektivnímu vynaložení peněžních prostředků. V územním plánování se proto pracuje například se standarty vybavenosti sídel (doporučený ukazatel 17 m²/obyvatele) (8).

Tab. 1 Porovnání doporučených dětských hřišť na jednoho obyvatele v ČR a v zahraničí (4)

POROVNÁNÍ DOPORUČENÝCH DĚTSKÝCH HŘIŠŤ NA JEDNOHO OBYVATELE V ČR A V ZAHRANIČÍ					
č	věk / docházková vzdálenost	ČR	USA	SRN	GB
1.	hřiště pro děti: do 6 let	0,5 m²	2 m²	0,6 m²	100 m² / 20 rodin
	docházková vzdálenost	50 m	400-800 m	110-230 m	100 m
2.	hřiště pro děti: 6-12 let	0,5 m²	6 m²	0,5 m²	2000 m² / 250 rodin
	docházková vzdálenost	300-350 m	do 800 m	350-450 m	

Doporučované normativy pro navrhování vybavenosti herních ploch (1).

1. Herní plochy pro děti do 5 let věku dítěte (tzv. intimní část prostoru).

- Písek 1 m^2 / dítě.
- Voda (brouzdaliště) s plochou nejméně $3 \times 3 \text{ m}$.
- Základní prvky vybavení: prolézačky, houpačky, lano, klády, šplhací věž, skluzavka, všechno s travnatým nebo pískovým podkladem.
- Trávník pro hry s rozměrem nejméně $10 \times 10 \text{ m}$.
- Zpevněný povrch pro hry.
- Odrazové stěny pro míčové hry a kreslení.
- Odpočinkové prostory a lavičky.

Herní plochy pro malé děti musí být vybaveny zařízeními, která by měla podněcovat k tvořivým hrám. Musí být staticky pevné, kvalitní a odpovídající hygienickým a technickým normám.

2. Herní plochy pro 6 – 8 leté děti (exteriérová část mikroprostoru).

- Stejně jako předcházející, ale s trávníkem o ploše $40 - 80 \text{ m}^2$.
- Dráha pro koloběžky, kola a kolečkové brusle.
- Sáňkařská hra – svah pro zimní sporty.
- Přístřešek pro děti.

Herní plochu lze dimenzovat v rozsahu $0,5 \text{ m}^2$ / na obyvatele anebo celkovou rozlohu na $450 - 800 \text{ m}^2$ se vzdáleností max. 500 m od vchodu domu.

3. Rekreačně sportovní plochy pro mládež 10 – 17 let k předcházejícímu doplňují.

- Prostory pro hlučné hry.
- Dopravní hřiště.
- Zařízení pro cvičení na nářadí.
- Plochy pro atletiku.

Tato hřiště mohou být dimenzována jako robinzonádní a dobrodružná hřiště s doporučenou plochou $0,5 \text{ m}^2$ / obyvatel nebo v celkové ploše $600 - 4000 \text{ m}^2$.

Pro srovnání se zahraničím je náš dosud uplatňovaný ukazatel 17 m² plochy pozemků pro sport a rekreaci na obyvatele spíše nízký (USA – 35 m²/obyv., Švýcarsko 26 m², Anglie 20 m², SRN 19 m², atd.).

Je třeba konstatovat, že samotná existence i těch nej kvalifikovanějších současných pravidel, doporučení, nařízení ještě nezaručuje kvalitu urbanistické přípravy rekreačního zařízení. K té se dá dospět jen za předpokladu, že se sportoviště a herní prostory budou vytvářet s maximální možnou invencí zainteresovaného tvůrce a důsledným výběrem a připomínkováním ze strany objednavatele (většinou městský nebo obecní úřad).

5.2.3 Situace v zahraničí

Pro porovnání české situace a situace v zahraničí byly použity předpisy a nařízení, které se používají v jiných evropských zemích při navrhování a tvorbě míst pro trávení volného času dětí a mládeže.

Německo

V SRN je „Zařízení ke hrám, hřiště“ řešeno normou DIN 7926 a 7926 T.1, dále normou DIN 1834. Důkladnost této normy se projevuje tím, že přímo vymezuje pohybové dovednosti, které by mělo dětské hřiště umožňovat a rozvíjet. Jsou to: kutálení, válení, skákání, poskakování, šplhání, houpání, visení, jízda na lanové dráze, balancování, otáčení, gymnastické dovednosti, hry s míčem, kuželkami, koulemi, házení, běhání, ježdění, klouzání, dovednosti na kolečkových bruslích, skateboardech a kolech.

Tab. 2 Směrnice pro výstavbu dětských hřišť podle německé normy DIN 7926 (4)

SMĚRNICE PRO VÝSTAVBU DĚTSKÝCH HŘIŠŤ PODLE NĚMECKÉ NORMY DIN 7926.					
	věk	m ² /obyvatele	plocha hřiště v m ²	vzdálenost od bydliště: v metrech v minutách	
1.	0 - 6	0,6	95 - 190	110 - 230	2
2.	6 - 12	0,5	750 - 2400	350 - 450	5
3.	12 - 18	0,9	3 400 - 6 250	700 - 1000	15
4.	nad 18	1,5	nad 1 500	do 1000	15

Povinnost postavit hřiště dle DIN 7926 je u obytných staveb s více jak 3 obytnými jednotkami. Podklad pro velikost (určen normou DIN 18034) je 5 m² hrací plochy na bytovou jednotku, minimální velikost hřiště je 40 m².

Formou ukazatelů a doporučených ploch jsou vymezovány počty a plocha dalších zařízení, jako jsou bazény otevřené i kryté, zimní stadióny, sportovní haly, atletická hřiště, hřiště pro hry – např. tenis, squash, golf, kuželky, nebo bowling, atd. Ale také pro kempinky, rekreační areály, ZOO, horolezectví, atd. Podobně jsou vymezovány doporučené rozsahy zeleně.

Například pro tenis jsou doporučovány v SRN potřebné plochy na základě vzorce. Ten vypočítává potřebnou plochu vzhledem k počtu obyvatel.

$$\text{potřebný počet dvorce (T)} = \frac{\text{počet obyvatel} \times 3}{100 \times 30} = \frac{\text{počet obyvatel}}{1\,000}$$

Příkladem skutečně koncepční práce a výborného fungování samosprávy může být město Norimberk.

Území města bylo rozděleno na 53 okrsků, byla zpracována pasportizace stavu i navrhovaný výhled a všechny získané údaje včleněny do plánu každého okrsku. Z něho vyplývá způsob začlenění každého hřiště do bytové i další zástavby, vzdálenost od obydlí, spádovost z hlediska výhledového počtu dětí a mládeže. Můžeme se zde setkat s těmito typy zařízení herních aktivit:

1. Bez pedagogických pracovníků:

- menší hřiště rozdělená podle naléhavosti zařízení na dvě skupiny, kde je patřičné vybavení, zavedení vody a sociálního zařízení, dále nová místa pro hry, kam byly zařazeny zejména parky, školní dvory, klidové zóny bez dopravy (ulice her), využití zelených ploch ke hrám, provizorní využití ploch ležících ladem a patřících městu a využití vnitřních dvorů v blocích obytných domů.

2. S pedagogickými pracovníky:

- „robinsonská“ hřiště, na každém z nichž jsou jeden až dva stálí pracovníci a u většiny dům her s možností široké palety nabídek pro volný čas. Všechna jsou situována do prostor městských parků nebo do podmínek příměstské rekreace. Patří mezi ně zejména:
- bloková hřiště s různými typy povrchů, venkovní hřiště ve veřejných parcích nebo při školách,

- zastřešené prostory v parcích, které slouží jako herny a kde se také konají koncerty, divadelní představení nebo zábavy.

Podobných středisek v zemi existuje dnes na 1500.

Francie

Ve Francii se objevuje snaha vytvářet ucelené soustavy různých typů hřišť jako samostatných zařízení s místním a nadmístním obsahem.

Typy herních zařízení:

- hřiště v místě bydliště: pro věk 4-11 let, umožňují vizuální dohled rodičů, na jedno dítě 10 m² plochy nebo ji zajistit v rozsahu třetiny celkové obytné plochy,
- prostory pro hry v menším městě nebo městské čtvrti: pro děti 8-11 let, s herním koutkem pro menší, na tisíc dětí by měla připadnout plocha 1 ha a zařízení by měla vznikat ve všech typech osídlení a souběžně s výstavbou sídlišť,
- městská hřiště pro děti 8-14 let, s herním koutkem pro menší, umisťovat by se měla do centra nebo na okraj města,
- stálé prostory pro hry na sportovních plochách: určené pro adolescentní mládež, tzv. hřiště sta her s trávíky a plochami pro pohybové a míčové hry tohoto věku,
- hřiště aktivních, tvořivých nebo dobrodružných her a funkčně obdobně zaměřené prostory (uzavřené areály pro větší děti a dospívající mládež, hřiště umožňují využívat přírodní i umělý stavební materiál, tvořit a bořit).

Návrhy na výměru herních prostor i jejich vybavení přijalo ministerstvo mládeže a sportů Francie jako zásady platné pro projektanty, investory i subvenční politiku státu i obcí.

Rakousko

Základní typy hřišť:

- pro malé děti a jejich doprovod: v blízkosti bydliště do 200 m, budují se do velikosti 240 m², v návaznosti na hustotu osídlení na 1 ha (od 140 do 500 obyvatel) má na každého připadat 1,5-3,5 m² herních ploch,
- hřiště středního dosahu a vybavení (pro školní děti a mládež): vzdálenost do 500 m, budují se do velikosti 590 m², podíl herní plochy na obyvatele je obdobný jako u předchozího typu,

- místa setkávání dětí, mládeže a dospělých: do 1 km od místa bydliště, pro všechny věkové skupiny, plocha do 3200 m² a odborný personál, na obyvatele připadá 1-2 m² herní plochy, tento typ má vcelku obsáhnout 30-40% všech herních ploch.

USA

Tab. 3 Dimenzování sportovišť na počet obyvatel (4)

DIMENZOVÁNÍ SPORTOVIŠŤ NA POČET OBYVATEL (USA)			
č.	typ sportoviště	počet obyvatel	poznámka
1.	fotbalové hřiště+atletika	20 000	převážně u středních škol
2.	softbalové hřiště	3000	lokální, v obytném souboru, u škol
3.	líný tenis, lakros	20 000	v tzv. "community park" - ve čtvrti s 25 000 obyvateli
4.	baseball	5 000	v "neighbourhood" - čtvrť s 5 000 obyvateli
5.	tenis	5 000	většinou v kombinaci s dalším vybaveností
6.	golf (9 jamkové hřiště) (18 jamkové hřiště)	27000 25 000	jedna jamka na 3 000 lidí, (60-80 akrů) jedna jamka na 1500 lidí, (120-160 akrů)
7.	bazén otevřený	25 000	cca 1 m ² / obyvatele
8.	bazén krytý - 25 m nebo 50 m	20 000	kapacita 2 - 3% populace současně
9.	bazén krytý - 50 m	50 000	pro sportovní soutěže

5.3 Hra a městské prostředí

Vzhledem k tomu, že dětství a mládí patří k těm obdobím lidského života, ve kterých má kvalita života a zejména obytného prostředí mimořádný význam, musíme této otázce věnovat značnou pozornost. Co vlastně znamená v současné době hledání příznivého prostředí pro děti a mládež obecně?

Souvislost mezi prostředím a hrou je zřejmá. Děti a mládež vyhledávají určitá místa, často nikoli právě ta, která jim vyhradí ke hrám dospělí. Charakter her je při tom tvořen vnějšími podmínkami, ve kterých probíhají. Například při hrách na tradičních městských ulicích se omezuje pohybová složka hry a posiluje se naopak složka vzrušující fantazie.

Kontakt s prostředím je velmi těsný, děti a mládež na něm z hlediska psychologické stimulace závisejí. Zvláště děti vyhledávají, pokud mají čas, okolí domů, ve kterých bydlí, aby tam mohly nevázaněji projevit svou osobnost a pěstovat své nezávislé činnosti. Pozorujeme to i na sídlištích, kde se často stává, že o příliš stroze pojatá hřiště projevují děti menší zájem než o neupravené přírodní území v okolí obytného souboru (4).

Není pochyb o tom, že kořeny delikvence určité části mládeže, užívání drog a jiné formy deviantního chování je třeba hledat především v oblasti neuspořádaných vztahů sociálních, zejména v rodině, nikoliv v architektuře a obytném prostředí. **Nelze však přehlížet skutečnost, že některé projevy tohoto chování jako je například destruktivní vztah k veřejným zařízením ústící někdy v přímý vandalismus, souvisí alespoň nepřímo s nudou, s mylnými možnostmi her a společenských aktivit a mnohostrannou pohybovou, smyslovou a citovou frustrací, kterou pocítuje mládež na některých nedostatečně vybavených a obecně špatně řešených sídlištích (4).**

Význam her pro výchovu dětí a vývoj dítěte je neoddiskutovatelný. **Velmi jednoduše řečeno, kdo si v dětství často hraje, vytváří si návyky, které mu umožňují snadněji, hravěji a tvůrčím způsobem řešit různé životní situace v dospělosti.** Kdo v dětském věku prožije radost ze hry, uchovává si ji pro celý život. Hra se stane zálibou, ke které se většinou vracíme v produktivním věku. Proto je žádoucí pro hry dětí vytvářet vhodné podmínky. K takovým patří dětská hřiště, která nejsou ohraničená plochou vymezenou pro pohyb dětí, ale i zařízením sloužícím k jejich všestrannému rozvoji. Nesmí se však zařadit k dosavadní typické většině sídlištních hřišť, která svým charakterem spíše dále posilují fádnot sídlištní krajiny, než aby ji vizuálně i funkčně obohacovala. Takto pojatá dětská hřiště většinou všichni známe velmi dobře. Trochu písku dětmi již rozneseného přes hranice pískoviště, několik kovových prolézaček, pár laviček pro maminky (4).

6 ZÁVĚR TEORETICKÉ ČÁSTI

V posledních letech dochází k nárůstu výskytu sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. Příčiny tohoto stavu jsou dány celou škálou na sebe navazujících nepříznivých vlivů. Patří sem genetické vlivy, negativní jevy v rodinách, ve společnosti, školním prostředí, kulturní vlivy i nedostatečná nabídka atraktivních možností trávení volného času pro děti a mládež.

„Kde se v dnešních dětech a mládeži bere to, že je tak hrozná? Ona pije alkohol, kouří, bere drogy, pere se, šikanuje, fláká se, krade, loupí snad i vraždí, neposlouchá, lže, chodí za školu.”

Dnešní moderní pedagogická literatura poskytuje spoustu nových pohledů týkající se práce s dětmi a mládeží. Například za jednu ze zásadních informací prožitkové pedagogiky můžeme považovat fakt, že po každé hře je nutná reflexe, která pomáhá jak účastníkovi hry, tak pedagogovi, který hru předkládá.

Dnešní společnost neustále nabízí dětem a mládeži reflexi chování. Bohužel většinou reflexi těch negativních činů. „Podívejte, co jste provedly, co jste zničily, koho jste urazily!“ Nicméně společnost nechce o své vlastní reflexi ani slyšet. Nechce slyšet o tom, jak sama svou nečinností, svým alibismem, nevšímavostí přispívá k celkové neutěšené situaci. Mládež a především děti nedokáží díky svému věku některé věci ovlivnit. O to horší je fakt, že se u nich již v tomto období vypěstovává pocit frustrace a bezmoci, který může být spouštěcím mechanismem sociálně patologických jevů. Pokud budeme v dětech a mládeži zabíjet pocit sounáležitosti se společností a pocit, že každý může ovlivňovat chod společnosti (alespoň na úrovni samosprávy měst a obcí), připravujeme si do budoucna velký problém. Tím problémem bude absence mladých na rozvoji občanské společnosti. Protože právě občanská společnost má podle mého názoru asi největší šanci posunout vývoj výchovy dětí a mládeže pozitivnějším směrem než se děje doposud.

7 PRAKTICKÁ ČÁST

Město Turnov prošlo od počátku devadesátých let velkými změnami. Tyto změny byly umocněny odchodem sovětské armády, která v tomto městě sídlila. Pro rozvoj města se otevřely nové prostory a začaly vznikat smělé plány, které se v průběhu let začaly naplňovat. Uvolněné městské pozemky se začaly zaplňovat zástavbou a novými průmyslovými objekty. Zanedbávané plochy se začaly postupně udržovat a zušlechťovat. S nástupem nové doby však začalo docházet k jistému fenoménu. Začalo ubývat míst pro dětské hry. Plácky a volné plochy začaly mizet a tím se začal omezovat přirozený prostor pro realizaci využití volného času dětí a mládeže. Město na tuto skutečnost zareagovalo dvojím způsobem. Zřídilo Středisko pro volný čas dětí a mládeže. Cílem tohoto střediska je nabídnout ve svých prostorách smysluplnou nabídku využití volného času. Pro tento účel byly zřízeny desítky kroužků s různým zaměřením.

Druhý způsob vyplynul jaksi přirozenou cestou. Při modernizaci školských objektů byla současně modernizována i nová sportoviště. V řádech několika miliónů byly vybudovány sportovní areály s inventářem odpovídajícím potřebám dnešní doby. Při rekonstrukcích tak náhradou za staré nevyhovující hřiště vzniklo na jednom místě hřišť několik, pro různé typy sportů. Celkem se povedlo vybudovat šest moderních center, která jsou schopna nabídnout v dnešní době celou škálu sportovních odvětví.

Dalším počinem pro využití volného času bylo v roce 2005 slavnostní otevření mobilního zimního kluziště, které se těšilo obrovskému zájmu veřejnosti a zapříčinilo i vznik místního hokejového klubu.

Jedinou závažnou chybou, která chybí ve městě a která dnes patří téměř k běžné nabídce pro využití volného času se tak jeví absence koupaliště. Tato skutečnost je kompenzována možností využití řeky Jizery, která částečně eliminuje tento nedostatek.

7.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je (pomocí nestandardizovaného dotazníku, pozorování, řízeného rozhovoru a studia spisové dokumentace) najít odpovědi a optimální řešení na otázky.

- Jak jsou v Turnově dětmi a mládeží využívána městská sportoviště?
- Jaké faktory toto využití ovlivňují?
- Jak využití sportovišť ovlivňuje trávení volného času včetně sociálně patologických forem?
- Navrhnout optimální způsob provozování městských sportovišť.

7.2 Použité metody

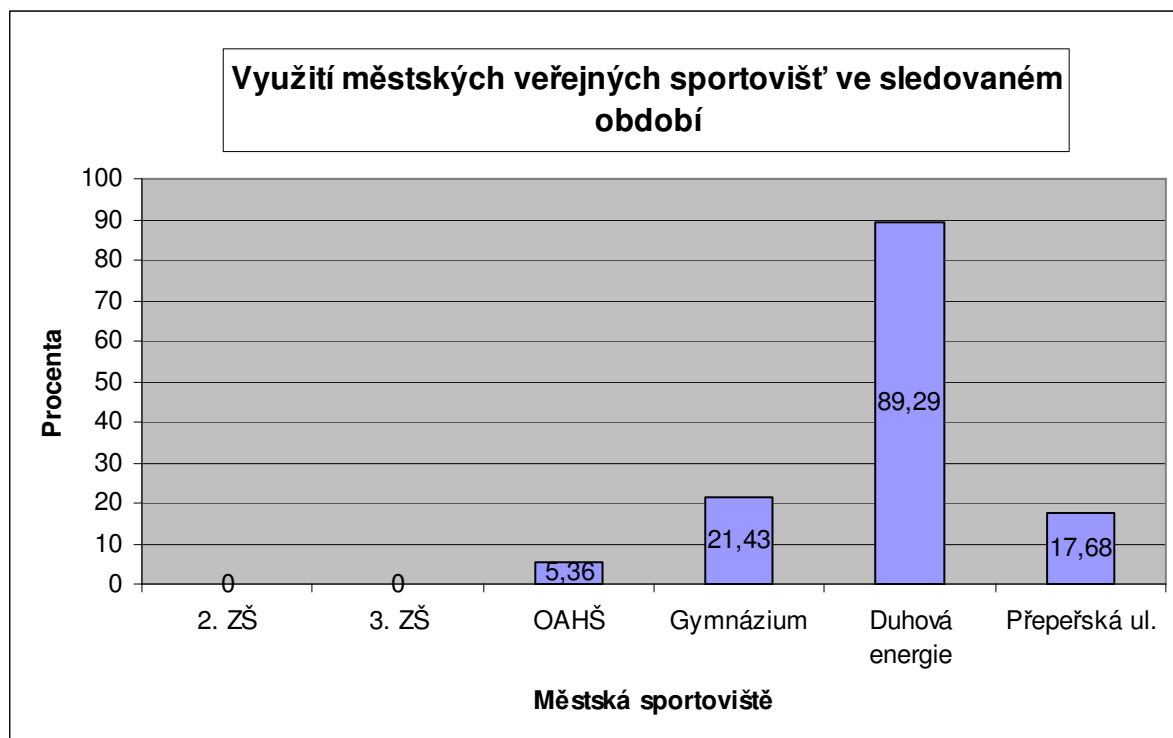
Všechny použité metody jsou metody sloužící k získávání údajů (dat):

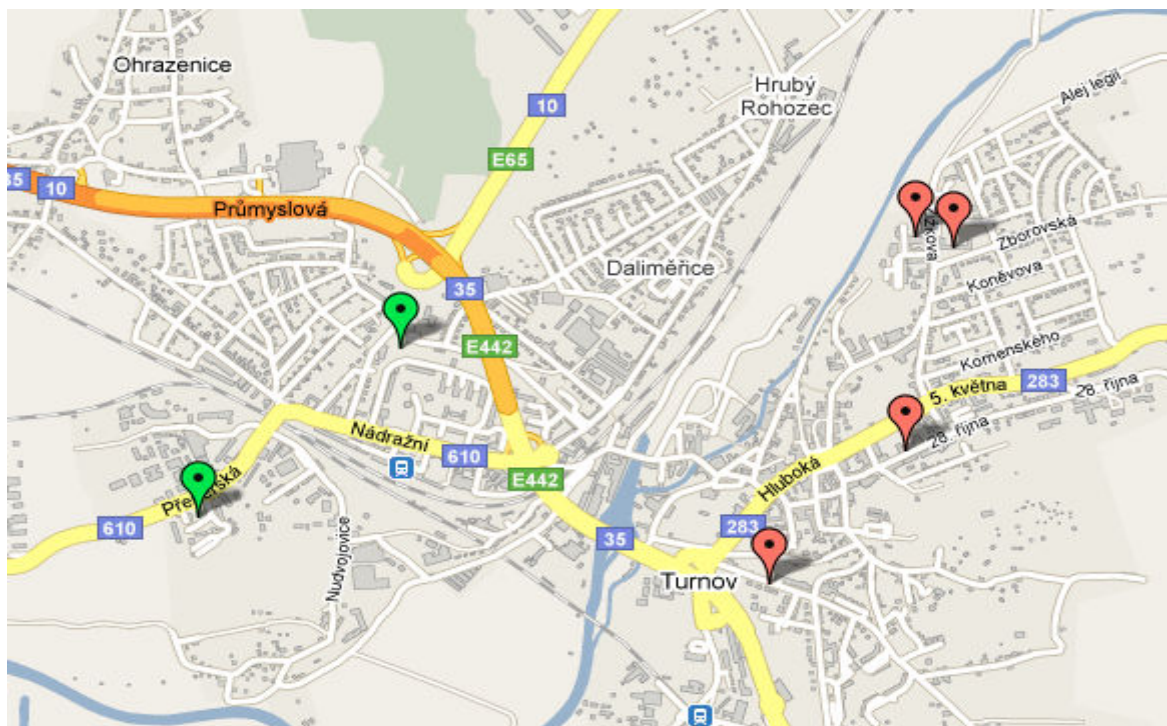
- **pozorování,**
- **nestandardizovaný dotazník,**
- **řízený rozhovor,**
- **studium spisové dokumentace.**

7.2.1 Pozorování

- Pozorování prováděno: květen 2008 – říjen 2008 a březen 2009 – duben 2009 (1 x týdně).
- Počet pozorování: 35.
- Čas pozorování: každé pozorování začalo vždy v 17:00 hod. Po zapsání výsledků pozorování jsme přešel k dalšímu hřišti. Cesta, kterou jsem volil byla vždy stejná, takže lze konstatovat, že časy pozorování u jednotlivých hřišť jsou totožné. Čas pozorování v 17:00 hod. byl zvolen záměrně, protože jediné hřiště (u Gymnázia) má určeny hodiny pro veřejnost bez předchozího objednání. Tento čas je v pracovní dny ve středu od 16:00 – 18:00 hod.).

Graf 1 Využití městských sportovišť ve sledovaném období 5/2008 – 4/2009 (zdroj dat: vlastní výzkum)

Obr. 2 Rozmístění městských sportovišť na území Turnova

Červeně jsou označena městská sportoviště, kde není volný přístup (oblast Turnova I).

- Městské sportoviště u 2.Základní školy (ul. 28. října).
- Městské sportoviště u 3.Základní školy (ul. Žižkova).
- Městské sportoviště u Obchodní akademie a Hotelové školy (ul. Zborovská).
- Městské sportoviště u Gymnázia (ul. Jana Palacha).

Zeleně jsou označena sportoviště se vstupem bez omezení (oblast Turnova II).

- Městské sportoviště „Duhová energie“ (ul. Alešova).
- Městské sportoviště na Přepěšské (ul. Přepěšská).

Popis jednotlivých městských sportovišť.

Městské sportoviště u 2. Základní školy

- Rok vzniku: 1999.
- Cena sportoviště: 3,7 mil. Kč.
- Majitel hřiště: Město Turnov.
- Provozovatel: 2. Základní škola.
- Hřiště určeno pro: odbíjenou, nohejbal, košíkovou, házenou, malou kopanou, florbal, tenis.
- Vstup: **pouze po objednání** (Po – Pá 15:30 – 20:00, So 8:00 – 20:00 hod.).
- Cena vstupu: pro studující zdarma (denní forma studia) , ostatní dle ceníku.
- Správce: II. ZŠ.

Obr. 3 Městské sportoviště u 2.ZŠ. říjen 2000. Foto: Jaromír Frič

Městské sportoviště u 3. Základní školy

- Rok vzniku: 1999.
- Cena sportoviště: 36,4 mil. Kč (cena včetně stavby tělocvičny, odhadovaná cena venkovního sportoviště cca. 6 mil. Kč).
- Majitel hřiště: Město Turnov.
- Provozovatel: 3. Základní škola.
- Hřiště 1 určeno pro: malá kopaná, tenis, basketbal.
Hřiště 2 určeno pro: volejbal, nohejbal.
Hřiště 3 určeno pro: tenisová zeď.
- Vstup: **pouze po objednání** (Po – Pá 15:30 – 20:00, So, Ne 8:00 – 20:00 hod.).
- Cena vstupu: pro studující zdarma (denní forma studia) , ostatní dle ceníku.

Obr. 4 Městské sportoviště u 3.ZŠ. říjen 2009. Foto: Zbyněk Báča

Městské sportoviště u Obchodní akademie a Hotelové školy

- Rok vzniku: 2001.
- Cena sportoviště: 8 mil. Kč.
- Majitel hřiště: Město Turnov.
- Provozovatel: OAHŠ.
- Hřiště 1 určeno pro: malá kopaná, volejbal, florbal, tenis, streeball.
- Hřiště 2 určeno pro: volejbal, tenis, nohejbal.
- Vstup: **pouze po objednání** (Po, Út, Čt, Pá – Pá 15:30 – 18:00),
(So, Ne 8:00 – 20:00 hod.).
- Cena vstupu: pro studující zdarma (denní forma studia) , ostatní dle ceníku.

Obr. 5 Městské sportoviště u OAHŠ. říjen 2009. Foto: Zbyněk Báča

Městské sportoviště u Gymnázia

- Rok vzniku: 2003.
- Cena sportoviště: 8 mil. Kč.
- Majitel hřiště: Město Turnov.
- Provozovatel: Gymnázium Turnov.
- Hřiště určeno pro: basketbal, volejbal, tenis, kopanou.
- Vstup: **pouze po objednání** (Út – Pá 15:30 – 22:00),
(So, Ne 8:00 – 20:00 hod.).

Možnost vstupu bez předchozího objednání: (St 15:00 – 18:00, Ne 13:00 – 17:00).

- Cena vstupu: pro studující zdarma (denní forma studia) , ostatní dle ceníku.

Obr. 6 Městské sportoviště u Gymnázia. říjen 2009. Foto: Zbyněk Báča

Městské sportoviště „Duhová energie“

- Rok vzniku: 2004.
- Cena sportoviště: 6,5 mil. Kč.
- Majitel hřiště: Město Turnov.
- Provozovatel: Městská sportovní s.r.o. (městská organizace).
- Hřiště určeno pro: basketbal, volejbal, tenis, kopanou, florbal, nohejbal, v zimních měsících je pomocí mobilního zařízení vytvořeno zimní kluziště.
- Vstup: **volný** (Po – Ne 9:00 – 20:00 hod.).
- Cena vstupu: zdarma, vstup se platí pouze na zimní kluziště dle ceníku.

Obr. 7 Městské sportoviště „Duhová energie“. listopad 2009. Foto: Zbyněk Báča

Městské sportoviště na Přepeřské

- Rok vzniku: před 40 lety.
- Cena sportoviště: 0 Kč (pouze lze hovořit o ceně pozemku, na kterém hřiště stojí).
- Majitel hřiště: Město Turnov.
- Provozovatel: Městská sportovní s.r.o.
- Hřiště je určeno pro malou kopanou.
- Vstup: **volný**.
- Cena vstupu: zdarma, toto sportoviště se od ostatních liší tím, že se jedná o klasický sportovní plácek se škvárovým povrchem mezi sídlištními domy, který vznikl v době budování sídliště (cca. před 40 lety).

Obr. 8 Městské sportoviště „ul. Přepeřská“. listopad 2009. Foto: Zbyněk Báča

7.2.1.1 Shrnutí výzkumu pomocí pozorování

Metoda „pozorování“ přinesla do celé práce zásadní odpověď na jednu z otázek, které si stanovila tato práce. **Faktorem, který ovlivňuje využití městského sportoviště je bezesporu jeho přístupnost.** Využití volně přístupného hřiště Duhové energie je téměř devadesátiprocentní a o několik tříd výše než ostatní hřiště.

Městské sportoviště u Gymnázia bylo sledováno v době, kdy probíhaly hodiny pro veřejnost (bez předchozího objednání). Tento fakt posunul toto sportoviště na pomyslné druhé místo. Hodiny pro veřejnost jsou ovšem využívány velmi netradičně. Každou sobotu dopoledne (v době hodin pro veřejnost) na toto sportoviště přijíždí skupina amatérských fotbalistů ze sousedního města. Podle jejich sdělení je pro ně tento způsob nejlevnější. Nemusí platit za pronájem a fotbal si zahrají na špičkově vybaveném a udržovaném sportovišti. Dříve měli problémy s dětmi, které navštěvovaly sportoviště, ale tyto děti už nechodí.

Další volně přístupné městské sportoviště (sportovní plácek mezi sídlištní zástavbou) doplatilo na svou zchátralost a zanedbanost nicméně i přes tato fakta bylo ze sledovaných sportovišť třetí nejnavštěvovanější.

U ostatních sportovišť lze konstatovat, že byla veřejností navštěvována sporadicky, či spíše vůbec.

7.2.2 Nestandardizovaný dotazník

Cílem nestandardizovaného dotazníku bylo zjistit, jestli nabídka ze strany města Turnov je adekvátní dnešním potřebám dětí a mládeže a jaké formy využití volného času chybějí ve stávající nabídce.

Sestavený „nestandardizovaný dotazník“ byl předložen čtyřem ročníkům (čtvrtá, pátá, sedmá, devátá třída) žáků turnovských základních škol v druhém týdnu měsíce ledna v rámci předmětu „občanská výchova“. Doba na vyplnění dotazníku nebyla stanovena, nicméně průměrná doba na vyplnění se pohybovala zhruba 20 minut. Dotazník byl vždy vrácen všemi žáky. Odpověď na otázky byla u žáků sedmých a devátých tříd stoprocentní. U žáků čtvrtých a pátých tříd bylo zaznamenáno několik dotazníků, kde nebylo odpovězeno na některé otázky.

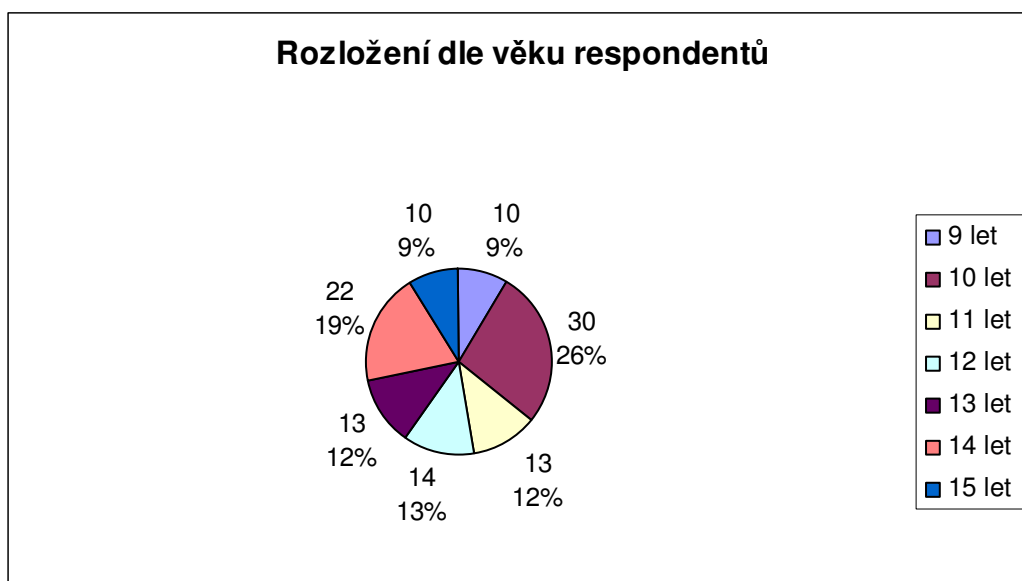
Druh používaných otázek: uzavřené; u třech otázek byla použita možnost výběru odpovědi (možno odpovědět jako na uzavřenou otázku nebo odpovědět jako na otevřenou otázku). Tento způsob byl u těchto třech otázek zvolen z důvodu získat na otázku co nejpřesnější odpověď.

Graf 2 Rozložení respondentů dotazníkového šetření dle pohlaví

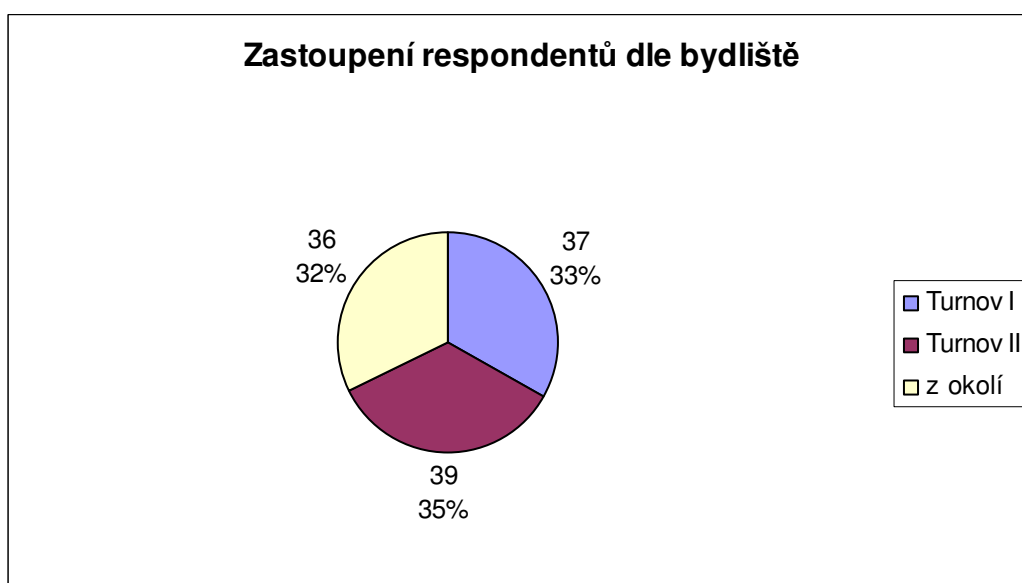
Nestandardizovaný dotazník vyplnilo celkem 112 respondentů, přičemž nepatrnou převahu měli dívky.

Graf 3 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle věku

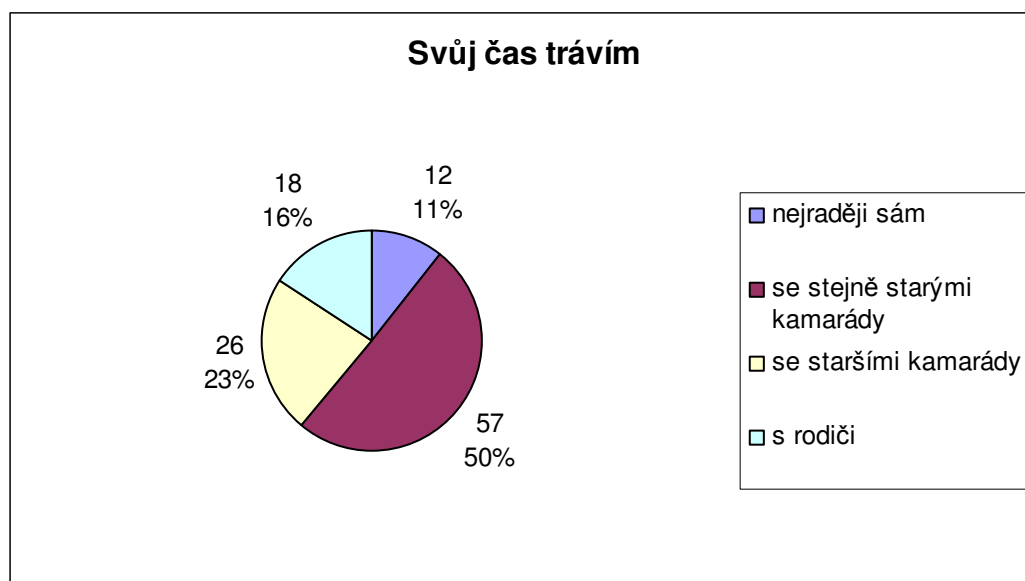
Ve vybraném vzorku věkového rozložení převažují respondenti okolo desátého roku.

Graf 4 Zastoupení respondentů dotazníkového šetření dle bydliště

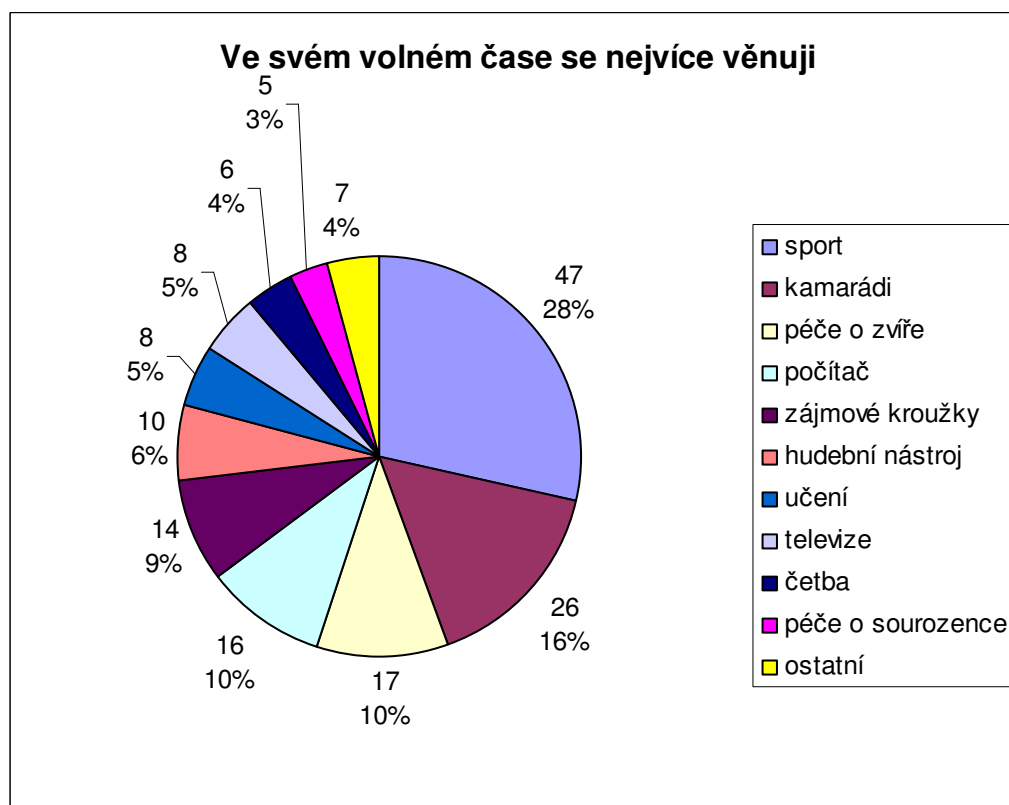
Tento údaj je pro výstupy dotazníku velice podstatný a vysvětluje některé zdánlivě překvapivé odpovědi. Oblast Turnova I je oblastí, která je vybavena městskými sportovišti, ale bez možnosti volného vstupu. Oblast Turnova II je naopak vybavena dvěma volně přístupnými sportovišti. Navíc na jednom z nich je v zimních měsících nainstalována mobilní zimní ledová plocha.

Graf 5 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle způsobu s kým tráví volný čas

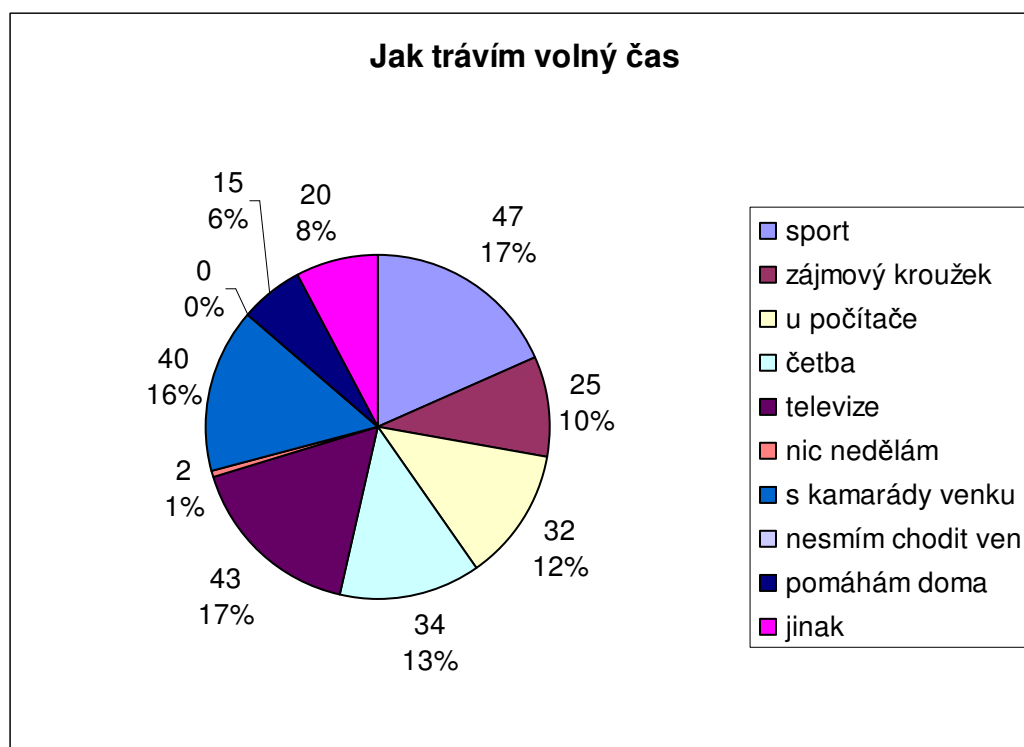
50% respondentů uvedlo, že svůj volný čas tráví se stejně starými kamarády.

Graf 6 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle výběru volnočasových aktivit

Tato **otevřená otázka** potvrdila pověst Turnova jako sportovního města, kde se sportování věnuje téměř 50% obyvatel. Zde je vidět, že se tento trend přenáší i na děti. Sport a kamarádi představují téměř 50% činností, kterým se věnují respondenti ve volném čase.

Graf 7 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle způsobu trávení volného času

Tato otázka byla formulována jako **uzavřená** a odpovědi se ukázali téměř ve schodě s otázkou předchozí. Největší procento v odpovědích respondentů zaujímá sport.

Graf 8 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle využití přístupných sportovišť

Pokud respondenti ve své odpovědi na otázku uvedli „ano“, museli napsat „**proč**“ tyto sportoviště využili. Většina z nich uvedla, že využila volně přístupné sportovní hřiště, kde je navíc v zimním období instalována zimní ledová plocha.

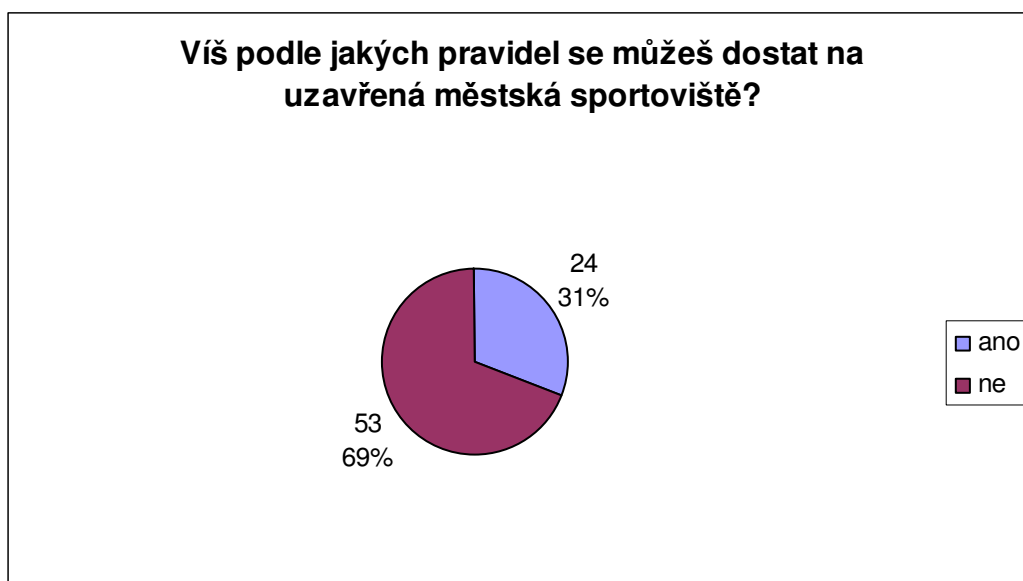
33% kladných odpovědí přesně odpovídá rozložení respondentů dle místa bydliště. 1/3 respondentů bydlí mimo Turnov, 1/3 bydlí v Turnově I, kde není ani jedno volně přístupné sportoviště a 1/3 bydlí v Turnově II, kde se nachází dva volně přístupné sportovní areály.

Graf 9 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle využití sportovišť, na které není volný přístup

Téměř 65% korespondentů uvedlo, že nikdy nebylo na sportovištích, které jsou určeny pro trávení volné času. U tak sportovně založeného města je to samozřejmě zarážející. Ti, kteří uváděli, že městské sportoviště navštívili většinou napsali, že to bylo sportoviště, kam jejich škola chodí na tělocvik.

Graf 10 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle znalosti pravidel přístupu na sportoviště

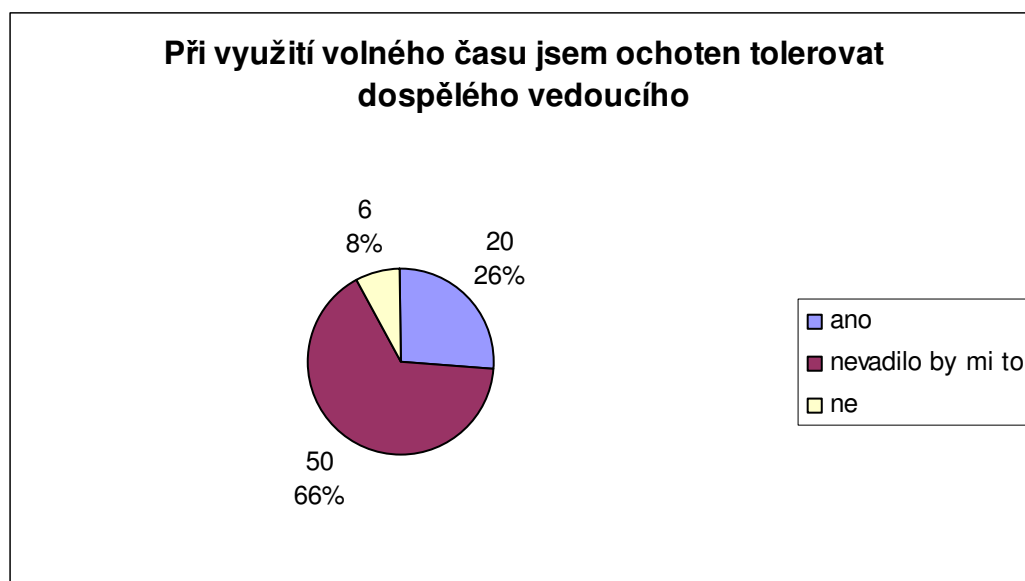
Dalším zarážejícím faktem je skutečnost, že téměř 70% respondentů netuší, jak se může na městská sportoviště dostat.

Graf 11 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle znalosti hodin pro veřejnost

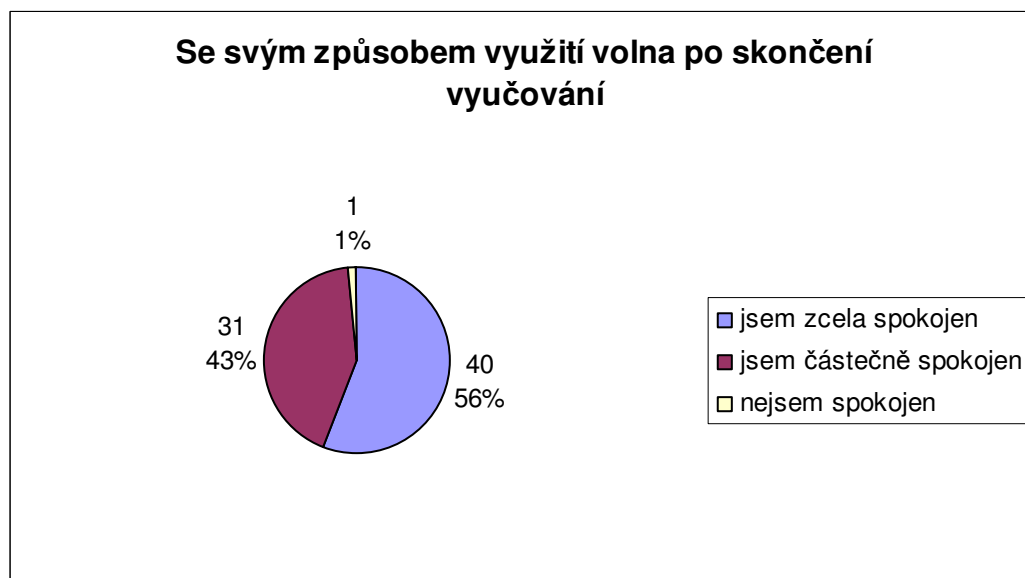
Téměř 70% respondentů neví, jak se může na městské sportoviště dostat, ale 60% ví, že existují hodiny pro veřejnost.

Graf 12 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle ochoty tolerovat dospělého vedoucího

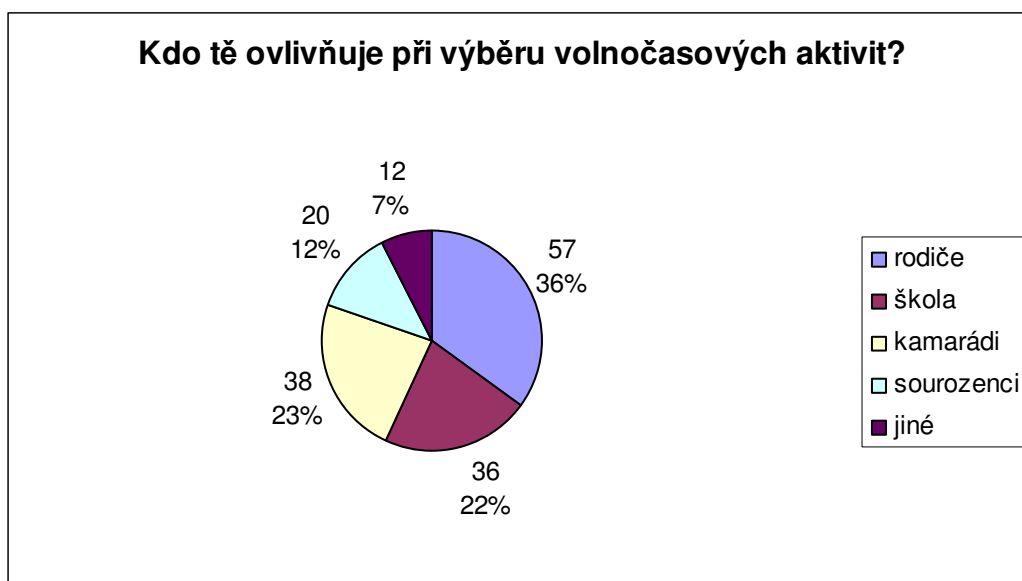
92% respondentů je ochotno při využití volného času tolerovat dospělého vedoucího. Tento údaj je velice důležitý pokud budeme uvažovat o možnosti zřídit na městských sportovištích pedagogické pracovníky, kteří by dohlíželi, případně organizovali program. Rovněž je tento údaj důležitý pokud budeme uvažovat o zřízení nízkoprahového klubu pro děti a mládež.

Graf 13 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle spokojenosti s trávením volného času po škole

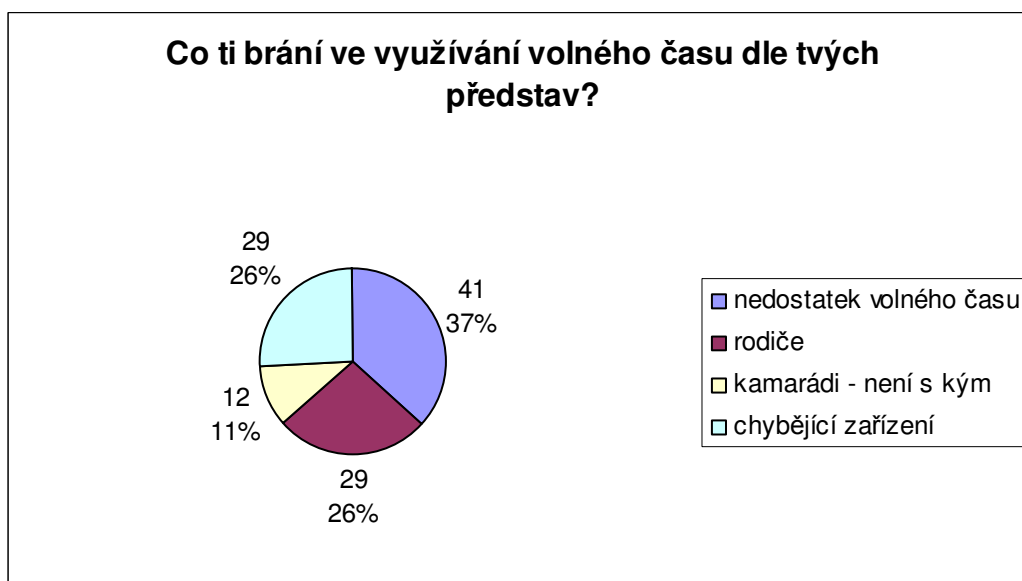
Přes 50% respondentů je spokojeno se způsobem využití volného času a 43% je částečně spokojeno. To by při zjednodušeném pohledu mohlo znamenat, že téměř 100% respondentů je spokojeno se způsobem využití volného času. Jak však z předešlých grafů vyplývá, za touto spokojeností se skrývá vedle sportu i dívání se na televizi nebo sezení u počítače.

Graf 14 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle výběru volnočasových aktivit

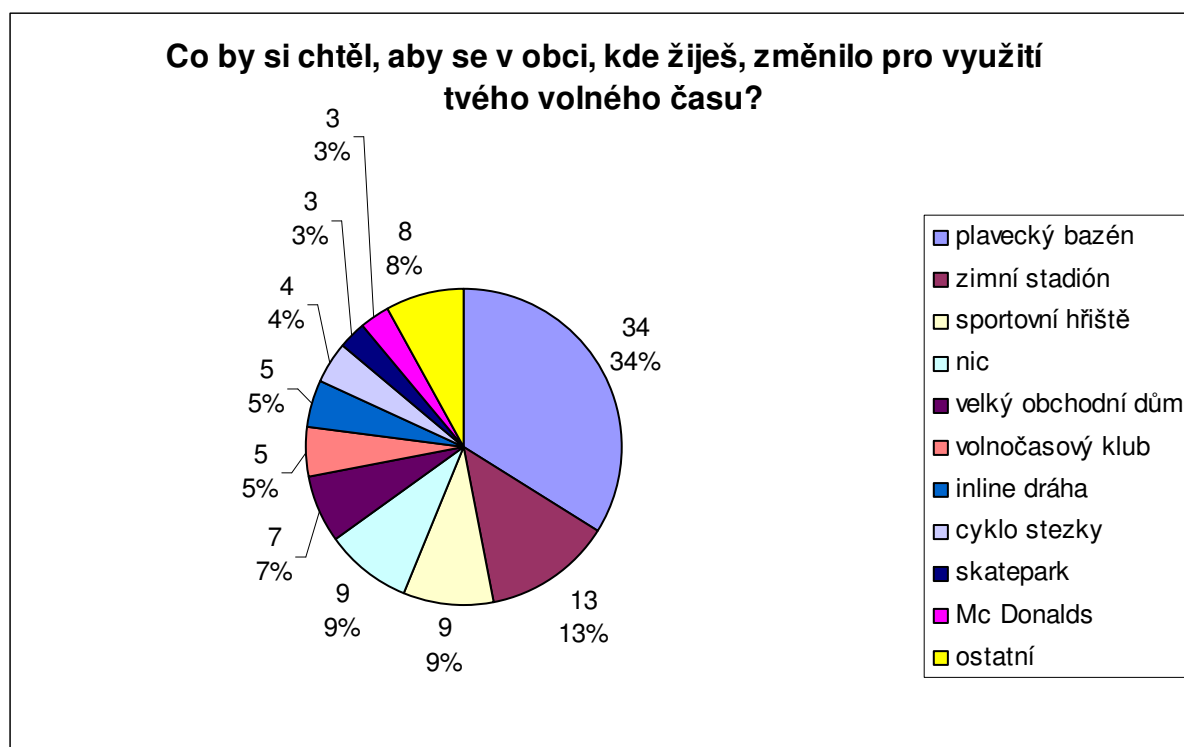
Největší podíl na výběru trávení volného času mají rodiče a kamarádi.

Graf 15 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle omezení volby způsobu trávení volného času

Fakt, že dětem a mládeži chybí volný čas je poněkud zarážející, možná trochu výmluvou a možná trochu výpovědí o tom, že si mladá generace ještě neumí dostatečně uspořádat svůj volný čas. Každopádně je z grafu jasně cítit i vliv rodičů, kteří ovlivňují způsob trávení volného času svých dětí.

Graf 16 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle změn ve způsobu trávení volného času

Tento graf jasně ukazuje, že podobně jako turnovské dospělé populaci chybí dětem a mládeži koupaliště. Hned za ním následuje zimní stadión, který je stále neuskutečněným snem mnoha generací turnovských občanů.

7.2.2.1 Shrnutí výzkumu pomocí nestandardizovaného dotazníku

Pomocí nestandardizovaného dotazníku docházíme k těmto informacím.

- Sport znamená nejčastější programovou náplň respondentů při trávení volného času.
- Trávení volného času respondentů výrazně ovlivňují kamarádi a rodiče.
- Městská sportoviště, na která je volný přístup (Turnov II) navštívila třetina respondentů. Zde je nutno konstatovat, že právě třetina respondentů, která vyplňovala dotazník pochází z Turnova II.
- Městská sportoviště, na která není volný přístup navštívila třetina respondentů. (Téměř všichni, kteří uvedli, že navštívili tato sportoviště napsali, že je navštívili v rámci tělesné výchovy).
- Pravidla, podle kterých lze navštěvovat městská sportoviště, na který není volný přístup nezná 70% respondentů, ale 60% ví, že existují hodiny pro veřejnost.
- 92% respondentů připouští možnost ovlivňování svého volného času dospělou osobou.

7.2.3 Řízený rozhovor

Pro získání odpovědí na otázky, které si vydefinovala bakalářská práce byla metoda „rozhovor“ tou nejprínosnější. V průběhu výzkumu se ukázalo, že informace, které byly získány pomocí řízeného rozhovoru, byly těmi nejzásadnějšími, které ovlivnily výsledky této práce.

Metoda „řízený rozhovor“ je poměrně náročná na zpracování textu, jeho velikosti a přehlednosti. Proto jsou některé odpovědi sumarizovány a pro zjednodušení uvedeny v jednotlivých odrážkách.

Otázky rozhovoru se týkaly jednotlivých témat, jejíž problematiku popisuje bakalářská práce. Na každé téma (otázku, kterou si bakalářská práce zadala v úvodu) odpovídala určitá skupina lidí, kteří jsou profesně spjatí s daným tématem.

Téma: Optimální řešení provozu městských sportovišť

Jiří Vele – ředitel Městské sportovní Turnov s.r.o.

- Městská sportovní, s.r.o. provozuje některá městská sportoviště (hřiště Duhová energie, fotbalový stadion, městský bazén, atletický stadión). Mimo městského bazénu jsou všechny sportoviště volně přístupná a zatím jsme nezaznamenali žádné výrazné škody na majetku.
- Jediné škody na majetku jsme zaznamenali v podobě potrhaných sítí na brankách (každý rok kupují nové).
- Hřiště „Duhová energie“ má svého správce. Jeho finanční odměna za správcování je 3000,-Kč/měsíc. Tuto částku hradíme z vlastního rozpočtu. Správce se stará o zamknutí a o odemknutí objektu, dále o úklid.
- Za dobu provozování hřiště jsme nezaznamenali žádný vážný úraz. Proti možnosti úrazu na našem sportovišti jsme pojištěni.
- Návštěvnost hřiště je stabilně vysoká. Dopoledne hřiště navštěvují školky, v odpoledních hodinách sem chodí děti a mládež z blízkého sídliště.
- Sousední hřiště využívají příznivci skateboardu (v zimních měsících je na něm ledová plocha). Po počátečních konfliktech jsme se s nimi domluvili na společném úklidu prostor okolo hřiště. Domluva zatím platí a funguje. Prostor pro skateboard se stal místem setkávání místní mládeže.

František Tichý – správce sportoviště v obci Přepere (obec má zhruba 1000 obyvatel).

- Hřiště je v majetku obce Přepere. Sportovní areál se skládá z travnaté plochy určené pro fotbal, dětského koutku (skluzavky, pískoviště, prolézačky) a hřiště s umělým povrchem, které je určeno pro tenis, volejbal, házenou, basketbal, florbal. Na hřiště je povolen vstup se souhlasem správce. Správce zapůjčuje klíče.
- Hřiště je zdarma přístupné pro děti do 18 let. Občané Přepere platí za vstup 20,- Kč/hod. Ostatní 100,-Kč/hod., bez omezení počtu sportujících.
- Hřiště má svého správce (v současné době v důchodu). Jeho finanční odměna za správcování je 320,-Kč/měsíc. Správce se stará o zamknutí a o odemknutí objektu, dále o úklid.
- Za dobu provozování hřiště byly zaznamenány jen drobné škody na majetku. Pokud je někdo přistižen při záměrném ničení majetku, správce mu napříště nepovolí vstup do areálu (toto opatření se týká dětí a mládeže).
- Obec uvažuje o zřízení bezpečnostní kamery, která by monitorovala provoz na hřišti.
- Návštěvnost hřiště je vysoká, areál dále využívají i místní sportovní kluby (volejbal, tenis).
- Za dobu provozování hřiště nebyl zaznamenán žádný vážný úraz.
- Hřiště se stalo přirozeným centrem setkávání dětí, mládeže a dospělých.

Bedřich Janků – správce městského sportoviště ve Svitavách, dlouholetý učitel tělocviku na místní škole.

- Všechny základní školy ve Svitavách mají nové hřiště s umělohmotným povrchem. Hřiště vznikly z dotací a z rozpočtu města Svitavy. Vedle toho, že slouží pro výuku tělesné výchovy, slouží v odpoledních hodinách jako městská sportoviště pro volný čas dětí, mládeže a dospělých.
- Při výstavbě sportovišť byla jako podmínka pro získání dotací uvedeno, že sportoviště budou volně přístupná.
- Děti, mládež a vysokoškoláci mají vstup na sportoviště zdarma. Ostatní dle ceníku.
- Město nevyčlenilo finanční prostředky na údržbu a ochranu. Školy musí náklady na údržbu a ochranu platit ze svých rozpočtů.

Díky tomu je situace následující.

- II. ZŠ: platí si svého správce, správce zapůjčuje sportovní vybavení, stará se o úklid a dodržování provozní doby. Hřiště je stále plné sportujících dětí a mládeže.
- III. ZŠ: volně přístupné sportoviště bez správce. Hřiště je ve velmi špatném technickém stavu a návštěvnost je velmi nízká.
- IV. ZŠ: hřiště je pro veřejnost zavřené.
- V. ZŠ: využívá sportoviště Gymnázia. Hřiště je pro veřejnost otevřené. O otevírání a uzavírání objektu se stará školník.
- VI. ZŠ: na hřiště je povolen vstup jen po objednání, tuto možnost využívají pouze dospělí.

Hned po otevření hřiště u II.ZŠ zde jeden z místních sportovních oddílů pořádal každé pondělí tzv. „Den otevřených dveří“. Několik členů zmiňovaného oddílu připravilo program se zaměřením na konkrétní aktivitu, kterou má oddíl ve své náplni (atletika). Tímto způsobem si tento oddíl zajistil nové talentované členy. U místních dětí byla tato akce velice oblíbená a hojně navštěvovaná. Bohužel tato iniciativa místního oddílu již nepokračuje.

Mgr. Ivo Filip: ředitel I.ZŠ v Turnově

Mgr. Jaromír Frič: ředitel 2.ZŠ v Turnově

1. Proč jsou Vámi spravovaná městská sportoviště uzavřena volnému vstupu?
2. Pokud by Vámi spravované hřiště bylo hlídáno kamerou, která by byla zapojena do kamerového systému města, uvažovali by jste o zavedení volného přístupu?

Odpovědi ředitelů škol byly vzhledem ke stejné výchozí, ale i stávající situaci natolik shodné, že je uvádím jako celek.

Ad.1 Městská sportoviště, která spravujeme byly vybudovány městem Turnov, které je jejich vlastníkem. Tato hřiště se nacházejí v areálu našich škol. Hned po jeho otevření nám byla svěřena do správcovství s tím, že v dopoledních hodinách bude sloužit pro naše žáky a v odpoledních hodinách má sloužit turnovské veřejnosti. Podmínkou Města bylo zajištění volného přístupu na sportoviště. Zhruba po prvním roce provozu těchto hřišť jsme vlastníka (město Turnov) upozornili na to, že na úpravu hřišť potřebujeme finanční prostředky z důvodu ničení majetku a nutnosti údržby zařízení. Město Turnov odmítlo naše požadavky. Nakonec došlo k zasedání, na kterém byla přijata pravidla, která měla zajistit ochranu inventáře hřišť. Tímto pravidlem bylo uzamčení hřišť s tím, že kdo si bude chtít zasportovat, objedná si sportoviště dle pravidel, která vznikla ze společného

zasedání. S výsledkem jednání jsme nebyli příliš spokojeni, protože i nadále musíme platit z rozpočtu školy náklady na údržbu hřišť. Proto se snažíme nabídnout hřiště i pro komerční účely, abychom získali alespoň nějaké finanční prostředky na údržbu.

Ad.2 Případný kamerový systém, který by zajišťoval dohled nad námi provozovanými městskými sportovišti nepovažujeme za řešení problému. Jako správce hřiště jsme zodpovědní za bezpečnost. Pokud se tedy někomu z návštěvníků něco stane, jsme právně zodpovědní za tento úraz. Zraněný občan na nás může podat žalobu. Řešením by podle nás měl být například pedagogický pracovník, který by plnil zároveň i roli správce. Tento pracovník by se staral o bezpečnost, ale například i o programovou náplň sportujících dětí a mládeže. Problémem ale samozřejmě je, kde na tohoto pracovníka sehnat peníze.

Téma: Faktory ovlivňující podobu a využití městských sportovišť

ing. Tomáš Hocke pracovník projekční kanceláře firmy Profes, s.r.o.

Firma zpracovává mimo jiné i podoby nově vznikajících obytných zón.

1. Podle jakých kritérií se do územního plánu navrhuje plochy pro sport a městská sportoviště?
2. Jsou při projednávání územního plánu tyto plochy předmětem sporů?

Ad.1 Pro navrhování ploch pro sport, městská sportoviště, rekreační plochy neexistují zákonem dané normy. Návrh takové plochy spíše vychází z konkrétní podoby obce či města a z požadavků zadavatele (obec, město) na to, jak velkou plochu chce pro tyto prostory vyčlenit na svém území. Pro navrhování velikosti vybavenosti těchto prostor existují „Metodické pokyny“, které vydává „Ústav územního rozvoje“, jsou to ovšem pouze nezávazná doporučení, ze kterých může zpracovatel územního plánu vycházet.

Ad.2 Při schvalování územního plánu patří tyto území mezi méně problematické body projednávání. Většinou se o nich jedná v případě, když nějaký soukromí vlastník žádá, aby jeho pozemek byl zahrnut do kategorie území s názvem „území určeno pro rekreaci a sport“.

Ing. Pavel Kanclíř (odbor rozvoje města Turnov)

Kobosil Josef (odbor správy majetku Turnov)

Odpovědi zaměstnanců městského úřadu byly shodné, takže je uvádím jako celek.

1. V jaké fázi výstavby (např. výstavba rodinných domů) v konkrétní lokalitě je přikročeno k realizaci městských sportovišť nebo ploch pro rekreaci?
2. Podle jakých kritérií se vybírá inventář pro území určená regulačním plánem pro sport a rekreaci?
3. Výběr tohoto inventáře je věc jednotlivce, skupiny pracovníků nebo odborné komise?

Ad.1 K této fázi výstavby je většinou přikročeno až jako k poslední fázi. Především se sleduje to, aby fungovaly inženýrské sítě, aby byly vyasfaltovány povrchy, vybudováno například veřejné osvětlení. Pokud se taková stavba hradí z městského rozpočtu, řešení sportovišť a ploch pro rekreaci se řeší podle toho, jestli zbyly nějaké peníze.

Pokud se řeší sportoviště a plochy pro rekreaci u již zastavěných obytných sídel, tak zde jde především o to, jak silný je veřejný zájem v konkrétní lokalitě. Obecně řečeno. Pokud město cítí silný tlak občanů v konkrétní části města, dříve nebo později začne situaci řešit. Pokud zde takový tlak není, čeká se na vhodnou příležitost (například dotační program „revitalizace sídlišť“), při které se konkrétní plocha začne upravovat.

Ad 2 Pokud se jedná o velké projekty, je návrh na vybavení sportoviště na projektantovi, který navrhuje řešení buď podle výše zmiňované metodiky nebo podle zadání zadavatele (prostorové možnosti a finanční možnosti zadavatele).

V případě menších projektů je výběr inventáře na zaměstnanci Města, který vybavení vybírá dle svých zkušeností a znalostí, která má k dané problematice. V případě města Turnova je nejčastěji oslovena firma vyrábějící herní prvky a zařízení s názvem „Tomovy parky“.

Ad 3 Výběr inventáře vychází ze zákona 137/2006 Sb. o veřejných zakázkách a vnitřní směrnice města Turnova o Zadávání veřejných zakázek.

U inventáře do 30 000,- Kč vybírá inventář jeden pověřený pracovník.

U inventáře do 90 000,- Kč se výběru zúčastňuje 3 – 5 osob. Pracovník, který má výběr inventáře v popisu práce, vedoucí odboru a další zaměstnanci města (např. starosta, místostarosta, tajemník).

Výběr a hodnocení vhodnosti inventáře nad částku 90 000,-Kč je záležitostí komisí, které jsou sestaveny z odborníků dané oblasti (například sportovní komise, komise pro životní prostředí).

Téma: Jak využití sportovišť ovlivňuje způsob trávení volného času.

Odpovědi zástupců městské a státní Policie byly shodné, takže je uvádím jako celek.

Milan Drahoňovský – zástupce velitele Policie Turnov

Luboš Trucka – vedoucí městské Policie Turnov

1. Stávají se volně přístupná sportoviště přirozenými místy, kde se schází děti a mládež?
2. Lze konstatovat, že v části Turnova, kde jsou volně přístupná sportoviště, řešíte méně přestupků či trestných činů dětí a mládeže než v jiných částech města?
3. Myslíte si, že kamerový systém města by vyřešil obavy správců městských sportovišť, že otevření sportovišť přinese jen jejich devastaci?

Ad.1 Jediné volně přístupné sportoviště v Turnově II je skutečným místem koncentrace dětí, ale hlavně mládeže. Samozřejmě, že mládež není jen na hřišti, ale pohybuje se v okolí hřiště. Nicméně lze konstatovat, že toto hřiště se stalo přirozeným centrem. V ostatních částech města se těmito centry staly například autobusové zastávky, určitá odstíněná místa v městském parku, prostor za bývalou prodejnou potravin na sídlišti Výšinka. Jediným místem v Turnově I, které svojí myšlenkou (místo pro volný čas dětí a mládeže) splňuje stejný účel jako volně přístupné hřiště v Turnově II je „U rampa“ pro skateboard. Ostatní místa koncentrace mládeže vznikla spontánně a jejich původní význam rozhodně nebyl určen jako místo pro setkávání dětí a mládeže.

Ad.2 Obecně lze prohlásit, že veřejně přístupné hřiště primárně snižuje kriminalitu. Je fakt, že do prostoru Turnova II zajíždíme méně často (řešit přestupky a trestné činy dětí a mládeže) než do ostatních částí města.

Ad.3 Kamery, které monitorují veřejné prostory jsme začali rozmisťovat v roce 2004. V současné době jich máme rozmístěno devět (cena jedné kamery se pohybuje v rozmezí 150 000 – 300 000,-Kč, cena závisí na složitosti přenosu signálu a umístění). V prostorách, do kterých míří kamery městského kamerového systému prakticky vymizela trestná činnost. Takže můžeme konstatovat, že kamery působí jako prevence. Nicméně z našich zkušeností můžeme potvrdit, že se tato činnost pouze vytlačila do míst, kde nejsou kamery nainstalovány. Kamery by zřejmě přispěly k ochraně inventáře na městských sportovištích. Stále však zde řešíme důsledky a nezaobíráme se příčinami. Policie (městská i státní) řeší důsledky problémového chování. Všichni se na nás obrací

jako na orgán, který vše vyřeší. Myslíme si, že spíše než důraz na důsledky, by měl být důraz kladen na příčiny, lépe řečeno na předcházení příčin. Takže bychom se spíše než k zavedení kamerového systému přimlouvali k tomu, aby byl kladen větší důraz na preventivní opatření.

7.2.3.1 Shrnutí výzkumu pomocí řízeného rozhovoru

- Nejčastějším argumentem, proč nejsou sportoviště volně přístupná, je obava z ničení inventáře a možnosti úrazu na sportovišti, za který by nesl provozovatel odpovědnost. Tento argument je jistě oprávněný, ale dle zkušeností ostatních je řešitelný v podobě správce (např. důchodce na částečný úvazek) a v podobě kvalitně uzavřeného pojištění. Nicméně tyto opatření znamenají další finanční zátěž pro provozovatele, který ne vždy je ochoten akceptovat další finanční výdaje na provoz svěřeného městského sportoviště.
- V okolních státech přijali závazné normy, kterými se každý musí řídit při navrhování městských sportovišť. Tedy přesně a závazně dané normy, ze kterých se při navrhování vychází. V naší zemi je tento proces na projektantovi dané lokality nebo na rozhodnutí několika pracovníků městských či obecních úřadů. Proces realizace městských sportovišť je nejvíce ovlivňován finančními možnostmi investora, dalším faktorem vstupujícím do procesu vytváření sportovišť může být veřejnost.
- Volně přístupné hřiště (Duhová energie) se stalo díky možnosti volného vstupu přirozeným centrem setkávání dětí a mládeže a splnilo tak svůj účel, pro který bylo vybudováno. Ostatní místa setkávání vznikla naopak nechtěně a spíše reflektují, že něco není v pořádku. Zabezpečit městská sportoviště kamerovým systémem je možné. Volně přístupná hřiště se mohou stát pro sportovní oddíly místem náboru nových členů.

7.2.4 Studium spisové dokumentace

Studium spisové dokumentace umožnilo pohled na časovou osu vývoje městských sportovišť. Posloužilo jako odkaz k dalším dokumentům, které se týkají zmiňované problematiky a odhalilo rozpory v usnesení řešící problematiku městských sportovišť, které sice má platit, ale není dodržováno i přes to, že Rada města je vrcholným samosprávným orgánem daného města.

Dokumenty.

- Usnesení Městské rady 337/2003 z 15.10.2003, které upravuje „Zásady činnosti na venkovních hřištích“.
- Kronika Města Turnova.
- Koncepce sportovišť Městské sportovní Turnov s.r.o.

Usnesení městské rady 337/2003

V tomto dokumentu je stanoveno za jakých podmínek je možno využívat venkovní sportoviště, která byla zřízena Městem Turnov. Pro větší přehlednost jsem sestavil tabulku a následně se pokusil ověřit jak toto přijaté usnesení funguje v praxi. Telefonicky jsem ověřil, zda je možné dle usnesení Městské rady zmiňovaná městská sportoviště využít.

Tab. 4 Informační tabulka se seznamem otevírací doby městských sportovišť (stav dle usnesení)

Informační materiál ohledně využití venkovních hřišť schválený Radou města				
Hřiště	Hodiny pro veřejnost bez předchozího objednání	Hodiny pro veřejnost (nutno objednat dopředu)	Vstupné studenti	Telefonní číslo
28.října	/	Po–Pá:(15:30 - 20:00) So:(8:00-20:00)	zdarma	739 175 105 481 311 640
ZŠ Žižkova	/	Po–Pá:(15:30-20:00) So:(8:00-20:00)	zdarma	481 322 343
OAHŠ	/	Po,Út,Čt,Pá:(15:30-18:00) So, Ne:(8:00-20:00)	zdarma	481 321 838-9
Gymnázium	St:(15:00-18.00) Ne:(13:00-17:00)	Út-Pá:(15:30-22:00)	zdarma	481 322 849
Duhová energie	Po-Ne: (9:00-20:00)		zdarma	

Tab. 5 Informační tabulka se seznamem otevírací doby městských sportovišť (skutečnost)

Skutečnost				
Hřiště	Hodiny pro veřejnost bez předchozího objednání	Hodiny pro veřejnost (nutno objednat dopředu)	Vstupné studenti	Telefonní číslo
28.října	/	Po–Pá:(15:30 - 20:00) So:(8:00-20:00)	zdarma	je platné
ZŠ Žižkova	/	Po–Pá:(15:30-20:00) So:(8:00-20:00)	zdarma	je platné
OAHŠ	/	volné hodiny má zamluveny soukromá organizace		neexistuje
Gymnázium	St:(15:00-18.00) Ne:(13:00-17:00)	Út–Pá:(15:30-22:00) So, Ne (8:00 - 20:00)	zdarma pouze pro žáky Gymnázia	odpojené z provozu
Duhová energie	Po-Ne: (9:00-20:00)		zdarma	

Nabídku venkovních sportovišť splnily obě základní školy, kde bylo na uvedených číslech potvrzeno to, co bylo schváleno Radou města. Na Gymnáziu bylo zjištěno, že v rozporu se schváleným materiálem je hřiště zdarma pouze pro studenty Gymnázia. Největší rozpor oproti usnesení Rady města čekalo na sportovištích OAHŠ (Obchodní akademie a Hotelová škola), kde bylo zjištěno, že sportoviště není přístupno veřejnosti. Pokud existují volné termíny, tak ty jsou zamluveny pro organizaci nabízející ubytovací služby, takže zde žádná možnost využití volného času neexistuje. Gymnázium v rozporu s usnesením Rady města nabízelo sportoviště zdarma pouze pro své studenty.

Z výše uvedeného vyplývá, že přijetí pravidel v podobě, v jaké bylo přijato usnesením Rady města, zcela zásadně ovlivnilo využívání venkovních sportovišť, které byly za nemalé peníze postaveny Městem Turnov. Dobře myšlený záměr sloužící k tomu, aby byla sportoviště uchráněna devastace způsobil, že sportoviště přestala být využívána dětmi a mládeží.

Důkazem, že tato sportoviště mají smysl a názornou ukázkou jak by měla fungovat, je hřiště Duhová energie, které funguje bez omezení a je nejvíce navštěvováno právě dětmi a mládeží.

Kronika Města Turnova

Kronika Města Turnova je zveřejněna na webu turnovské radnice. Občan zde může najít v periodicky se opakujících kapitolách témata, která kronikář považuje za podstatná a ovlivňující chod Turnova. Kapitola „Sport“ poskytuje velmi přesný a dokonalý přehled o tom, jaký vývoj zaznamenala městská sportoviště a jaké plány pro rozvoj této oblasti byly připravovány. Pro snadnější přehled uvádím nejdůležitější údaje v odrážkách.

Rok 1999

- Ukončení stavby městského sportoviště u 3.ZŠ.
- Ukončení stavby městského sportoviště u 2.ZŠ.

Rok 2000

- 1.2.2000 bylo slavnostně otevřeno městské sportoviště u OAHŠ.
- 1.7.2000 založena Městská sportovní s.r.o. Jako hlavní činností by měl být provoz všech městských sportovišť. V současné době má na starosti městský bazén, sokolovnu v Mašově, venkovní veřejná hřiště, dětská hřiště.

Rok 2001

- Středisko pro volný čas dětí a mládeže zahájilo provoz v nové budově.

Rok 2002

- Městská sportovní s.r.o. je pověřena, aby spolupracovala při výstavbě hřišť u Gymnázia a hřiště Duhové energie, dále má spolupracovat při tvorbě koncepce výstavby a rekonstrukce dětských hřišť a oddychových ploch v Turnově.

Rok 2003

- Vzniklo nové městské sportoviště u Gymnázia v ceně 8 mil. Kč.

- Rada města Turnov vzala na vědomí přípravu sportovního areálu hřiště Duhové energie a projednala návrh studie tohoto řešení. Uložila řediteli Městské sportovní s.r.o., aby v konečném projektu zabezpečil co nejvíce veřejně přístupných sportovišť.

Rok 2004

- Vzniklo nové městské sportoviště s názvem Duhové energie.

Rok 2005

- Vznik provizorní ledové plochy na hřišti Duhové energie.

Rok 2006

- **Město Turnov zadává firmě Atelier 6 s.r.o. úkol vypracovat odbornou studii s názvem „Koncepce rozvoje městských sportovišť“.**
- Městská sportovní dostala jako dlouhodobý úkol povinnost podílet se na mapování a zjišťování stavu dětských hřišť ve městě. Výsledkem by mělo být vytvoření koncepce rozvoje a údržby těchto ploch.

Rok 2007

- Městská sportovní s.r.o. se mimo jiné aktivity podílí na této činnosti: Průzkumu stavu dětských hřišť v Turnově a návrh opatření“.
- Jedním z dlouhodobých úkolů organizace Městská sportovní, s.r.o. je podílení se na mapování a zjišťování stavu dětských hřišť ve městě. Výsledkem by mělo být vytvoření koncepce rozvoje a údržby těchto ploch. V roce 2007 byla pořízena dokumentace o stávajících i zaniklých hřištích včetně okrajových částí města. Materiály byly zpracovány a budou předloženy radě města v příštím období.

Městská kronika na webových stránkách města Turnova končí rokem 2007. Dotazováním u pověřených pracovníků touto činností bylo zjištěno, že byla vytvořena dokumentace, která zmapovala situaci stávajících i zaniklých hřišť. Městská rada je vzala na vědomí, ale vzhledem k finanční situaci města Turnova budou tyto materiály použity až se najdou finanční prostředky na rozvoj daných lokalit.

Koncepce sportovišť Městské sportovní Turnov s.r.o.

Při zpracovávání údajů z městské kroniky jsem narazil na zmínku z roku 2006 o Koncepci rozvoje městských sportovišť. Tato koncepce byla skutečně zpracována a na konci roku 2006 předána zadavateli (Městské sportovní, s.r.o.). Bohužel se ukázalo, že tato koncepce neřeší městská sportoviště jako celek, ale zabývá se sportovišti, která má ve své správě pouze Městská sportovní s.r.o. Při analýze tohoto dokumentu se ukázalo, že smyslem dokumentu není nastavit pravidla a systém využívání městských sportovišť, ale jde pouze o návrhy jak prostorově řešit stávající sportoviště ve správě Městské sportovní s.r.o. Ředitel této organizace prohlásil, že tato studie je v současné době nerealizovatelná vzhledem k finanční situaci jeho organizace. Připustil však, že materiál je pro něj vodítkem jak koncepčně postupovat při dalším rozvoji sportovišť, která spravuje jeho organizace.

7.2.4.1 Shrnutí výzkumu pomocí studia spisové dokumentace

- Ze studia spisové dokumentace vyplývá jeden zásadní fakt. Nelze konstatovat, že situaci městských sportovišť nikdo neřeší. Existují pravidla využití, existují koncepce, existují studie. Otázkou zůstává, jak se těmito materiály pracuje a jak se využívají. Pokud se začnou ověřovat data, které studium spisové dokumentace nabídlo, snadno dojdeme ke zjištění, že skutečnost se liší od přijatých usnesení a zveřejněných dokumentů.
- Dalším problémem při realizaci materiálů týkajících se městských sportovišť je nedostatek finančních prostředků. Často tak vznikají za nemalé finanční prostředky různé materiály a studie, o kterých se ví, že prozatím skončí tzv. v šuplíku a na jejich realizaci dojde až se najdou finance.

7.3 Shrnutí výsledků jednotlivých metod výzkumu

- Sport představuje pro děti a mládež nejčastější způsob trávení volného času.
- Faktorem, který ovlivňuje návštěvnost a využitelnost veřejných sportovišť je volný vstup bez omezení.
- Pokud jsou pro vstup na veřejné sportoviště stanovena pravidla omezující vstup, téměř nikdo nezná jejich obsah, sportoviště ztrácí možnost stát se volnočasovým místem pro setkávání dětí a mládeže a mění se pouze na místo, kde přilehlá škola realizuje hodiny tělesné výchovy.
- Nejčastějšími důvody proč jsou městská sportoviště uzavřena jsou:

- obavy z ničení inventáře
 - obavy z odpovědnosti provozovatele v případě úrazu návštěvníka sportoviště
 - nedostatek finančních prostředků na zaplacení dozoru na sportovišti.
- Majitelé městských sportovišť nechťejí ze svých rozpočtů uvolňovat peníze na údržbu a ochranu městských sportovišť. Tvrdí, že je to věc provozovatele.
 - Městská sportoviště, která jsou volně přístupná se stávají místem, kde děti a mládež realizuje svůj volný čas. Jejich provozovatelé musí zajistit ze svého rozpočtu **správce a pojištění** pro případ, kdyby se na sportovišti někdo zranil. Pokud se toto nestane a hřiště zůstane bez dozoru, rychle zchátrá.
 - Hřiště lze hlídat pomocí kamerového systému, tento systém však nenahradí správce, který je schopen zapůjčit různé herní prvky, postará se o úklid a garantuje bezpečnost nebo pomoc v případě zranění.
 - Stav městských sportovišť řeší různé studie a výhledové koncepce, které si města nechávají zpracovávat, ale příliš se s nimi nepracuje. Vše je podmíněno nedostatkem financí.
 - V ČR neexistuje závazná norma, podle které by se měla stavět městská sportoviště. Existuje pouze doporučení, kterého se může, ale nemusí projektant držet. Městská sportoviště se spíše stavějí a vybavují podle finančních možností zadavatele projektu.

7.4 Prezentace výsledků výzkumu

V praktické části byly uvedeny cíle, na které tato práce hledala odpovědi. V této kapitole jsou uvedeny nalezená fakta, která byla získána pomocí výzkumu.

- Jak jsou v Turnově dětmi a mládeží využívána městská sportoviště?
- Jaké faktory toto využití ovlivňují?

Podle výzkumu pomocí pozorování bylo zjištěno, že některá městská sportoviště jsou na jedné straně využívána téměř na sto procent, zatímco některé (stejně vybavená) nejsou navštěvována téměř vůbec. **Hlavním faktorem, který ovlivňuje návštěvnost sportovišť je jejich přístupnost.** Dalšími faktory je jejich **vybavení a stáří inventáře.** Městská sportoviště, které mají nějakým způsobem omezený vstup, neplní účel místa trávení volného času dětí a mládeže.

- Jak využití sportovišť ovlivňuje trávení volného času včetně sociálně patologických forem?

Hřiště, které bylo volně přístupné se stalo místem přirozeného setkávání dětí a mládeže bydlícím v okolí. Státní a Městská Policie potvrdili, že na těchto místech nemusí řešit přestupky či trestné činy mládeže a obecně lze konstatovat, že na tato místa nemusí jezdit tak často jako do jiných lokalit ve vztahu k řešení k sociálně patologickým jevům dětí a mládeže. V částech města, kde nejsou volně přístupná sportoviště se místem setkávání dětí a mládeže stávají lokality a prostory, které nebyly určeny jako místo pro volný čas dětí a mládeže.

- Optimální způsob provozování městských sportovišť.

Z výše uvedených faktů lze konstatovat, že řešení není až tak složité jak by se mohlo zdát. Níže jsou heslovitě uvedeny podmínky, za kterých mohou optimálně fungovat městská sportoviště a splňovat cíle, pro které byly postaveny.

- Městská sportoviště musí být volně přístupná.
- Městská sportoviště představují ideální místo pro sportovní oddíly, které zde mohou realizovat volnočasové programy se zaměřením na svoji sportovní činnost. Tím přispívají k prevenci sociálně patologických jevů a zároveň si zajišťují přísun nových talentovaných členů do svých oddílů.
- Městská sportoviště lze hlídat proti poškození kamerovým systémem nebo prostřednictvím správce (lépe pedagogického pracovníka), přičemž druhý způsob se ukazuje jako příznivější.
- Město musí najít ve svém rozpočtu peníze na provoz městských sportovišť, tuto povinnost nesmí přenášet na provozovatele. Pokud se této povinnosti zbaví, vede to k postupnému uzavírání sportovišť.
- Pokud městská sportoviště spravuje jedna organizace, přináší to lepší výsledky než když je správců více a každý spravuje podle svých momentálních (především finančních) možností.
- Zodpovědní pracovníci města by měli kontrolovat dodržování pravidel, která byla přijata pro využívání městských sportovišť. Pokud zaznamenají rozpory, musí okamžitě zjednat nápravu.

8 ZÁVĚR

Výzkumem bylo zjištěno, že městská veřejná sportoviště jsou využívána trojím způsobem. Nejčastější způsob **je zamezení volného vstupu** a následné přijetí pravidel, podle kterých se lze na sportoviště dostat. Ukázalo se, že tento způsob lze aplikovat u dospělé generace, nikoliv u dětí a mládeže. Předpoklad, že například dítě na prvním stupni základní školy si telefonicky objedná sportoviště na druhý den od 15:00 do 16:00 hod. je zcela mylný a v podstatě neuskutečnitelný.

Druhý způsob využití je **celodenní volný vstup se zajištěním dozoru**. Tento způsob provozu vede k vysoké návštěvnosti sportoviště a přispívá k jeho oblíbenosti u dětí a mládeže. Rizikem je ničení sportoviště a zodpovědnost provozovatele v případě úrazu. Nicméně tyto dva faktory se dají vyřešit prostřednictvím placeného správce sportoviště a uzavřením vhodné pojistky.

Třetím způsobem je **volný vstup bez zajištění dozoru**. Tento způsob vede k postupné devastaci sportoviště a nízké návštěvnosti.

Faktor, který nejvíce ovlivňuje využití městských veřejných sportovišť je v první řadě **volný vstup**. U hřišť, kde byl tento předpoklad splněn, byla zaznamenána vysoká (téměř devadesátiprocentní) návštěvnost. Tam, kde byl vstup omezen různými pravidly, neplnila hřiště svůj význam veřejného sportoviště, ale stávala se pouze prostory, kde probíhal školní tělocvik.

Dalším faktorem je **řešení dozoru nad sportovištěm**. Provozovatel sportoviště může volit ze dvou způsobů. Jedním z nich je kamerový systém, druhým je placený správce sportoviště. Z výsledků výzkumu vyplývá, že lepším řešením je placený správce sportoviště, který se stará o údržbu, provoz sportoviště a může operativně řešit náhle vzniklé problémy.

Vybavenost sportovišť vhodným inventářem je v pořadí třetím faktorem, který ovlivňuje využití sportovišť.

Městská sportoviště s volným vstupem se stala přirozenými centry setkávání dětí a mládeže. Tedy splnila účel, pro který byla zřízena. V těch částech města, kde nebyl zajištěn volný vstup se těmito centry staly různé prostory, jejichž smyslem není sloužit jako místo pro volný čas dětí a mládeže. Represivní složky zde častěji řeší přestupky či porušení zákona souvisejícími se sociálně patologickými jevy dětí a mládeže.

Sportovní kluby města by se měly podílet na programové náplni městských sportovišť. Tato aktivita představuje ideální prostor pro ukázkou činnosti sportovních klubů, přičemž klubům slouží jako prostředek pro nalézání nových talentů a neorganizované mládeži jako návod jakou aktivitou vyplnit volný čas. **Sportovní kluby tím zároveň přispívají k prevenci sociálně patologických jevů.**

Každé sportoviště by mělo mít svého správce. **Dle zahraničních zkušeností lze konstatovat, že nejlepším řešením je stav, kdy je tento správce zároveň pedagogickým pracovníkem, který se stará o programovou náplň sportoviště.**

O městské sportoviště by se měla centrálně starat jedna organizace, jenž by byla zárukou jednotnosti pravidel pro využívání.

9 SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

9.1 Použitá literatura

- (1) BERNATSKÝ, J. *Zonální struktury, urbanistická typologie*. Praha: ČVUT, 1996.
- (2) DOULÍK, Luboš. *Zonální struktury*. 1. vyd. Praha: ČVUT, 1996.
ISBN 80-01-01468-1.
- (3) FISCHER, Slavomil. ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009.
ISBN 978-80-247-2781-3.
- (4) HODAŇ, Bohuslav. DOHNAL, Tomáš. *Rekreologie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005.
ISBN 8578380-48-7.
- (5) HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 1.vyd. Praha: Portál, 2004.
ISBN 80-7178-927-5.
- (6) MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009.
ISBN 978-80-247-2310-5.
- (7) NEUMAN, Jan. Kurt Hahn – *Politik bez úřadu a pedagog bez diplomu*. In: Gymnasion, časopis pro zážitkovou pedagogiku. Praha: Prázdninová škola Lipnice, 2004, roč.1. č.1, s. 95, ISSN 1214603X .
- (8) NOVOTNÝ, Jiří. *Ekonomika sportu*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2005.
ISBN 80-245-0979-2.
- (9) PÁVKOVÁ, Jiřina a kol.. *Pedagogika volného času*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999.
ISBN 80-7178-295-5.

(10) VANÍČKOVÁ, Eva. *Dětská prostituce*. Praha: Grada, 2007.
ISBN 978-80-247-2218-4.

[11] VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Základy pedagogiky volného času*. 2 vyd. Brno: Print – Typia, 2001.
ISBN 80-86384-00-4.

9.2 Internetové zdroje

(12) BLAŽKOVÁ, Miriam. *Dotčené orgány procesu územního plánování* [online]. Brno: Ministerstvo místního rozvoje, 2006, poslední aktualizace 3. 7. 2009, [cit. 1. 9. 2009].
Dostupné z: <<http://www.uur.cz/default.asp?ID=2588>>.

(13) *Město Turnov* [online]. Turnov: Město Turnov, 2008, poslední aktualizace 26. 2. 2008 [cit. 16. 9. 2009].
Dostupné z: <<http://www.turnov.cz/mesto-turnov/kronika-mesta-turnova/kronika-mesta-turnova.html>>.

(14) *Město Turnov* [online]. Turnov: Město Turnov, 2008, poslední aktualizace 15. 2. 2008, [cit. 15. 9. 2009].
Dostupné z: <<http://www.turnov.cz/mesto-turnov/rozvoj-mesta/uzemni-planovani/regulacni-plan-c-3-centrum-mesta-turnova.html>>.

(15) *Sociálně patologické jevy* [online]. Uherské Hradiště: Informační centrum pro mládež, poslední úpravy 5. 4. 2008, [cit. 13. 7. 2008].
Dostupné z: <<http://www.icm.uh.cz/str/socialnepatologickejevy/zakladni-informace>>.

10 SEZNAM PŘÍLOH

10.1 Seznam grafů

Graf 1 Využití městských sportovišť ve sledovaném období	40
Graf 2 Rozložení respondentů dotazníkového šetření dle pohlaví.....	49
Graf 3 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle věku	50
Graf 4 Zastoupení respondentů dotazníkového šetření dle bydliště.....	50
Graf 5 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle způsobu s kým tráví volný čas	51
Graf 6 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle výběru volnočasových aktivit	51
Graf 7 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle způsobu trávení volného času	52
Graf 8 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle využití přístupných sportovišť	52
Graf 9 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle využití sportovišť, na které není volný přístup	53
Graf 10 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle znalosti pravidel přístupu na sportoviště	54
Graf 11 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle znalosti hodin pro veřejnost	54
Graf 12 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle ochoty tolerovat dospělého vedoucího	55
Graf 13 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle spokojenosti s trávením volného času po škole	55
Graf 14 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle výběru volnočasových aktivit	56
Graf 15 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle omezení volby způsobu trávení volného času	56
Graf 16 Rozložení respondentů dotazníkové šetření dle změn ve způsobu trávení volného času	57

10.2 Seznam obrázků

Obr. 1 Pouliční nepokoje v Řecku.....	17
Obr. 2 Rozmístění městských sportovišť na území Turnova	41
Obr. 3 Městské sportoviště u 2.ZŠ	42
Obr. 4 Městské sportoviště u 3.ZŠ	43
Obr. 6 Městské sportoviště u Gymnázia	45
Obr. 7 Městské sportoviště „Duhová energie“	46
Obr. 8 Městské sportoviště „ul. Přepeřská“	47

10.3 Seznam tabulek

Tab. 1 Porovnání doporučených dětských hřišť na jednoho obyvatele v ČR a v zahraničí.....	30
Tab. 2 Směrnice pro výstavbu dětských hřišť podle německé normy DIN 7926	32
Tab. 3 Dimenzování sportovišť na počet obyvatel.....	35
Tab. 4 Informační tabulka se seznamem otevírací doby městských sportovišť (stav dle usnesení).....	65
Tab. 5 Informační tabulka se seznamem otevírací doby městských sportovišť (skutečnost) ..	66

10.4 Přílohy

Příloha 1 nestandardizovaný dotazník,

Příloha 2 usnesení Rady města č.133/2008 „Zásady činnosti na venkovních hřištích“.

Příloha č.1 Nestandardizovaný dotazník

DOTAZNÍK: Volný čas

Věk:

Pohlaví:

Hodící odpověď (nebo více odpovědí) zakroužkuj, případně dopiš odpověď.

1. Svůj volný čas trávím:

- a) nejraději sám,
- b) ve společnosti stejně starých kamarádů,
- c) ve společnosti starších kamarádů,
- d) ve společnosti rodičů.

2. Ve své volném čase se nejvíce věnuji:

.....

3. Jak trávím volný čas:

- a) sport (fotbal, florbal, házená, volejbal, atletika, basket – jiný sport – jaký? *(případně zatrhnete, co děláte,)*
- b) chodím na zušku, hraji na nějaký hudební nástroj, chodím do výtvarného kroužku atd.,
- c) u počítače,
- d) čtu si,
- e) dívám se na televizi,
- f) snažím se nedělat nic,
- g) jsem s partou kamarádů venku,
- h) nesmím chodit ven, rodiče mají o mně strach,
- ch) musím pomáhat doma,
- i) jinak, jak

4) Využil jsi někdy ve svém volném čase Atletický stadion nebo sportovní hřiště u Integrované střední školy v Turnově II?

- a) ano, proč.....
- b) ne

5) Využil jsi někdy ve svém volném čase sportovní hřiště (za II. ZŠ, za III. ZŠ, u Gymnázia, u Hotelové školy)?

a) pokud ano, tak které.....

b) ne

6) Víš podle jakých pravidel je možné se na tyto hřiště dostat?

a) ano

b) ne

7) Víš, že na těchto hřištích jsou určeny hodiny pro veřejnost?

a) ano

b) ne

8. Ve využití svého volného času jsem ochoten(a) tolerovat vedení dospělým vedoucím v případě, že by šlo o návštěvu nějakého klubu, zájmového kroužku, apod:

a) ano,

b) nevadilo by mi to,

c) ne, určitě by mi to vadilo.

9. Se svým způsobem využití volna po skončeném vyučování jsem:

a) jsem zcela spokojen,

b) jsem částečně spokojen,

c) nejsem spokojen.

10. Kdo Tě ovlivňuje při výběru volnočasových aktivit?

a) rodiče ano ne

b) škola ano ne

c) kamarádi ano ne

d) sourozenci ano ne

e) jiné...

11. Co ti brání ve využívání volného času podle tvých představ?

nedostatek volného času	ano	ne
rodiče	ano	ne
kamarádi – není s kým	ano	ne
chybějící zařízení	ano	ne
jiné...		

12. Co bys chtěl/a, aby se v obci, kde žiješ, změnilo pro využití Tvého volného času?

.....

.....

Příloha č.2 Usnesení Rady Města 337/2003.

MĚSTO TURNOV, Antonína Dvořáka 335.

Zásady činnosti na venkovních hřištích v majetku Města Turnova,
verze platná od 10.3.2008.

Zodpovídá: odbor školství, kultury a sportu.

Zásady činnosti na venkovních hřištích ZŠ ul.28.října, ZŠ Žižkova a Obchodní akademie a Hotelová škola (dále jen OAHŠ) a Gymnázium, vše Turnov.

1) Tyto zásady jsou platné od 10.března 2008.

2) Využití hřišť:

a) Výuka TV škol: pondělí-pátek 8.00-15.30 hodin. Na hřišti u gymnázia bude provoz pro školu úterý-pátek 8.00-14.30 hodin. Otevření pro veřejnost po objednání: pondělí-pátek 15.30-20.00 (u OAHŠ pouze do 18 hodin, gymnázium až do 22.00 hodin), sobota a neděle 8.00-20.00.

Výjimky:

- hřiště u ZŠ, ul.28.října bude v neděli zavřeno,
- hřiště u OAHŠ bude pro veřejnost ve středu zavřeno,
- hřiště u gymnázia bude pro veřejnost v pondělí zavřeno.

Otevření pro veřejnost bez předchozího objednání:

- hřiště u gymnázia středa 15.00-18.00 hodin a neděle 13.00-17.00 hodin,
- hřiště budou otevřena pro veřejnost i v průběhu všech školních prázdnin po objednání v době 8.00-20.00 hodin.

b) Hřiště jsou určena.

- ZŠ, ul.28.října lze využívat na odbíjenou, nohejbal, košíkovou, házenou, malou kopanou, florbal a tenis.

- ZŠ Žižkova lze využívat: č.1 - malá kopaná, tenis, basketbal,
 č.2 - volejbal, nohejbal,
 č.3 - tenisová zeď.

- 5) Rezervaci lze požadovat maximálně na 2 hodiny (kromě celodenních turnajů).
- 6) Žadatel uvede jméno a příjmení, adresu a kontakt osoby, která za skupinu odpovídá.
- 7) Žadatel se zavazuje, že uhradí případné škody, které na hřištích způsobil.
- 8) Škola vede evidenci využití hřišť, žadatel je povinen oznámit příchod a odchod ze hřiště.
- 9) Při použití umělého osvětlení bude účtován poplatek 50,-Kč.
- 10) Po použití hřiště skupina hřiště uvede do původního stavu, pokud nedojde k dohodě se správcem hřiště.
- 11) Na hřiště je povolen vstup jen ve vhodné obuvi, podrobně rozvedeno v provozním řádu.
- 12) Případné spory řeší ředitel školy, jako odvolací orgán je ustanoven Odbor školství, kultury a sportu Městského úřadu Turnov.
- 13) Tyto Zásady schválila Rada města usnesením č. 133/2008 dne 10.3.2008.

Ing.Milan Hejduk
starosta Města Turnova